

Digitalne usluge nacionalnih arhiva u Europi

Miščin, Martin

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:194294>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI

Katedra za arhivistiku i dokumentalistiku

Ak. god. 2020./2021.

Martin Miščin

Digitalne usluge nacionalnih arhiva u Europi

Diplomski rad

Mentorica: nasl. doc. dr. sc. Vlatka Lemić

Zagreb, rujan 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Razlikovanje pojmova knjižnice, arhiva i digitalnog arhiva	4
3. Povijest digitalnih arhiva	6
4. Digitalne usluge	8
5. Preglednost materijala	10
6. Pregled digitalnih usluga državnog arhiva u Europi	12
6.1. Austrijski državni arhiv	12
6.2. Belgijski državni arhiv	14
6.3. Češki državni arhiv	17
6.4. Državni arhiv Andore	20
6.5. Danski državni arhiv	22
6.6. Estonski državni arhiv	24
6.7. Finski državni arhiv	27
6.8. Francuski državni arhiv	29
6.9. Islandski državni arhiv	31
6.10. Irski državni arhiv	32
6.11. Talijanski državni arhiv	34
6.12. Latvijski državni arhiv	37
6.13. Luksemburški državni arhiv	40
6.14. Njemački državni arhiv	42
7. Digitalne usluga nacionalnih arhiva	44
8. Odnos digitalnih usluga	49
9. Digitalne usluge idealnog državnog arhiva	51
10. Izvješće o analizi trenutnog stanja Ministarstva kulture RH (2018.)	53
11. Državni arhivi u Hrvatskoj	56
Hrvatski državni arhiv	56
12. ARHiNET	60
13. Hrvatski arhivski informacijski sustav	62

14.	Zaključak.....	64
15.	Literatura.....	65
16.	Popis tablica.....	68
17.	Popis ilustracija.....	68
17.1.	Popis grafikona.....	68
17.2.	Popis slika.....	68
	Sažetak.....	69
	Summary.....	70

1. Uvod

Današnji svijet i općenito ljudski život uvelike je okrenut prema internetu i njegovim značajkama, odnosno svakodnevno se njime koristimo kako bi olakšali zadatke koje trebamo odraditi kako bismo pronalazili željene dokumente. Poslovi koje obavljamo sve više ovise o tehnologiji te smo primorani prilagoditi se njenom brzom razvoju. Stalnim napretkom tehnologija javlja se sve više mogućnosti uz koje nastaju i nove aplikacije te razne usluge koje možemo koristiti kako bismo olakšali svakodnevne zadatke vezane uz pronalaženje raznih dokumenata. Digitalni arhivi su dio novijih tehnologija koji omogućuju korisnicima pristup većoj količini arhivskog gradiva. Uz pomoć njih korisnici dodatno uštede vrijeme, s obzirom da ne moraju napuštati radno mjesto ili kuću nego jest dovoljan pristup internetu. Digitalni arhivi sastoje se od velikog broja arhivskih zapisa koje je digitalizirano kako bi im se moglo pristupiti putem interneta ili u svrhu očuvanja. Arhivi su sami po sebi izvori znanja koji su javno dostupni korisnicima u razne svrhe. Iako možda pojedine osobe nisu bile u arhivima, sigurno su se susreli s arhivskom gradivom. Stranica državnog arhiva Sjedinjenih Američkih Država navodi kako svako kućanstvo ima gradivo vrijedno čuvanja te takvo gradivo možemo poistovjetiti s arhivskim gradivom. Također navode kako se radi o dokumentima koji dokazuju točnost pojedinih događaja i slijed odvijanja istih, poput fotografija, video zapisa i ostalih dokumenata. Isto tako to mogu biti i neke sentimentalne sitnice, financijska izvješća ili nešto drugo što bi zabilježilo neki događaj ili barem kako se on odvijao. Gradivo koje je nastalo djelovanjem privatnih i pravnih osoba, a ne djelovanjem javne službe te nije u državnom vlasništvu, smatra se privatnim gradivom. Institucije koje danas poznajemo kao arhive javile su se u antičkim vremenima kada su imale sličnu funkciju kao što imaju i danas. Funkcija arhiva i knjižnica danas je puno šira nego što je bila u njihovim počecima, a i grane informacijskih znanosti koje se bave njihovim proćavanjem također su puno složenije u znanstvenom i stručnom pogledu.

Nadalje, kao što je već navedeno, nalazimo se u dobu gdje je sve okrenuto internetu i računalima, pa tako i sama arhivistika kao znanost. Glavni zadatak arhivistike je da u ovakvom digitalnom dobu, omogući korisnicima pristup, obradu i korištenje podataka putem računala i drugih uređaja koji imaju pristup internetu. Digitalni arhivi mogu se koristiti u razne svrhe koje uključuju određene poslovne zadatke, studentske seminare i ostale vrste radova zbog toga što sadrže velik broj podataka i informacija. Pojam digitalnih arhiva relativno je nov pojam te još nije dovoljno prihvaćen i razvijen kako bi se svi korisnici interneta mogli njime koristiti. Kako bi se digitalni arhivi razvijali potrebno je ulagati u takve

projekte, a to zahtijeva velike količine financijskih sredstava, podučeno osoblje i najnoviju tehnologiju koja uključuje uređaje za digitalizaciju gradiva, elemente opisa i prostor za pohranu gradiva. Danas se radi na digitaliziranju što veće količine arhivskoga gradiva te su takvi projekti u arhivskim ustanovama donekle potpomognuti s drugih strana, poput fondova Europske unije, ali i drugih organizacija. Glavni je cilj digitalizacije omogućiti dostupnost materijala neovisno o mjestu s kojeg korisnik namjerava pristupiti gradivu i što bolje i dugotrajnije čuvanje arhivskog gradiva. Pregledavanje digitaliziranih materijala pogodnije je za starije dokumente kod kojih postoje razne opasnosti poput trganja ili uništavanja. S druge strane, digitalizacijom gradiva takve opasnosti se uklanjaju, ali se javljaju druge koje su uzrokovane manjkom pažnje ili nepravilnim rukovanjem poput korumpiranih, odnosno oštećenih podataka i kršenja autorskih prava. Kako ne bi došlo do takvih prijestupa potrebno je zadovoljiti propise vezane uz zaštitu i korištenje podataka te uvjete dostupnosti i uvjete objavljivanja i umnožavanja. Informacija o uvjetu dostupnosti ima cilj „pružiti obavijest o pravnom statusu ili drugima propisima koji ograničavaju ili utječu na dostupnost jedinice opisa.“ (Opća međunarodna norma za opis arhivskoga gradiva, 2001: 33) S druge strane, uvjeti objavljivanja ili umnožavanja nastoje „iskazati sva ograničenja glede objavljivanja ili umnožavanja jedinice opisa.“ (Opća međunarodna norma za opis arhivskoga gradiva, 2001: 34)

Prilikom izrade digitalnih arhiva također je veoma bitno izraditi stranicu za mobilne uređaje kako bi bile kompatibilne s manjim ekranom te kako bi sadržaj bio pregledniji. Kod mobilnih je uređaja nespretno pretraživati sadržaj koji je raspoređen kao i na računalnoj stranici zbog čega smo primorani uvećavati sadržaj i samim time gubimo na preglednosti ostatka stranice.

Cilj je ovog rada upoznati čitatelje s radom državnih digitalnih arhiva u državama na području Europe te objasniti na koji način funkcioniraju digitalne usluge i kako one olakšavaju korisnicima pronalaženje sadržaja. Istraživanje se odvijalo na temelju pregleda mrežnih stranica državnih arhiva u Europi, odnosno njihovih digitalnih usluga koje korisnicima pomažu u pronalaženju željenog arhivskog gradiva. Provedeno je istraživanje nad digitalnim uslugama koje državni arhivi pružaju kako bi korisnicima olakšali pretraživanje arhivskog gradiva i informacija koje se nalaze na stranicama arhiva te su vezane uz rad arhiva. U istraživanje su uključeni državni arhivi europskih zemalja s naglaskom na one koji posjeduju elemente potrebne za ovaj tip istraživanja, odnosno digitalne usluge dostupne na njihovim stranicama koje pomažu u radu, pronalaženju i korištenju digitalnih sadržaja. Rad se

sastoji od više dijelova koji predstavljaju nekoliko etapa istraživanja. U početnom dijelu rada, nakon definiranja temeljnog pojma rada i uvođenja ključnih momenata razlikovanja pojma digitalnog arhiva od njemu bliskih arhiva i digitalnih knjižnica, iznesen je kratki povijesni pregled nastanka i razvoja digitalnih arhiva. Kasnije slijedi objašnjenje i definiranje digitalnih usluga koje oni nude i obrazloženje njihove važnost. U središnjem dijelu detaljnije su obrađene i proučene digitalne usluge koji svaki od arhiva nudi te se vrši njihova usporeba. Slijedi prikaz sakupljenih podataka uz pomoć grafova i tablica koji nude usporedbu raznih državnih digitalnih arhiva i usluga koje nude, uz što dolazi i objašnjenje istih te zapažanja proizašla iz njih. Nadalje, s obzirom da je uzet velik broj arhiva na uvid i da su detaljno analizirani, opisan je i idealni digitalni državni arhiv zajedno s nekolicinom digitalnih usluga koje bi svaki digitalni arhiv trebao imati kako bi pomogao svojim korisnicima u korištenju digitaliziranog arhivskog gradiva. Izgled idealnog državnog arhiva temelji se na najboljim značajkama analiziranih arhiva i prema arhivima koji su najbolje zadovoljili pojedine kriterije i na taj način omogućili svojim korisnicima lakše pretraživanje. Naposljetku, usporedba Hrvatskog državnog arhiva i njegovih digitalnih usluga u odnosu na druge državne digitalne arhive drugih europskih zemalja i digitalnih usluga kojima se oni koriste.

2. Razlikovanje pojmova knjižnice, arhiva i digitalnog arhiva

Unatoč tome što se često predstavljaju kao srodni termini, knjižnice i arhivi se uvelike razlikuju. Bitno je napomenuti da se knjižnična građa i arhivsko gradivo uvelike razlikuje te da je potrebno dobro promisliti preko koje institucije ili platforme bismo mogli doći do željenih podataka. Prema Britanskom državnom arhivu (2021) arhivi su institucije koji čuvaju fondove pune raznih informacija koje se nalaze u arhivskom gradivu. Takvo arhivsko gradivo javlja se u obliku pisma, izvješća, registara, fotografija, filmova i u mnogim drugim oblicima. S druge strane, knjižnica je institucija koja uglavnom nabavlja knjižničnu građu direktno od stvaratelja, a najčešće se radi o materijalu koji je dostupan na više mjesta, poput knjiga i raznih časopisa. Razlika je ista i kod digitalnih arhiva i knjižnica jer se ti nazivi koriste za digitalizirano gradivo koju posjeduju takve institucije. Kao što postoji više vrsta knjižnica, tako postoji i više vrsta arhiva. Prema Društvu američkih arhivista (2021) arhive možemo podijeliti na sveučilišne, korporacijske, vjerske, povijesne, muzejske i upravne arhive te posebno fondove koje sadrže informacije o pojedincima ili određenim obiteljima, a imaju neku vrijednost (npr. povijesna). Sveučilišni arhivi ponajviše sadrže gradivo koje se odnosi na određenu instituciju, a ciljani korisnici su osobe koje su na neki način vezane uz samu instituciju poput studenata i profesora, ali i drugi zainteresirani. Korporacijski arhivi, poput sveučilišnih, čuvaju gradivo koje je vezano uz tu korporaciju, a glavna svrha čuvanja arhivskog gradiva korporacijskih arhiva je praćenje bitnih podataka koji se odnose na poslovanje te korporacije a pomogli bi u unapređenju poslovanja. Povijesni arhivi, kao što im i sam naziv govori, čuvaju arhivsko gradivo koje je vezano uz određeni povijesni period te nastoje promovirati povijesne izvore, pa čak i interes zajednice za povijest. Nadalje, vjerski arhivi sadrže gradivo koje je vezano za vjerske institucije, ali i za razne tradicije i vjerske obrede koji su se kroz povijest održavali ili se još uvijek održavaju. Muzejski arhivi, poput povijesnih, nastoje sačuvati povijesne predmete, ali se razlikuju u tome što ih muzeji nastoje izložiti za javnost te se zbirke sastoje od raznovrsnih predmeta i muzejskog gradiva. S druge strane, povijesni arhivi čuvaju gradivo velike povijesne vrijednosti koje nije moguće razgledavati kao u muzejima, stoga povijesni arhivi nude ograničen pristup gradivu zbog čega je potrebno najaviti svoj dolazak. Naposljetku, upravni, tj. u Hrvatskoj državni arhivi sadrže i gradivo koje je vezano uz javnu upravu i zajednicu, odnosno državna administrativna tijela te poslove koji se odvijaju u njihovoj nadležnosti i evidentiraju javnu djelatnost. Državni arhivi mogu obuhvaćati razna područja, kao primjerice povijest, znanost, književnost i mnoga druga.

Osim što postoji razlika između arhiva i knjižnica, također postoji i razlika između digitalnih arhiva i arhiva kao fizičkih institucija. Digitalni arhivi su nastali kao produkt novijih tehnologija i ljudske potrebe za bržim dolaskom do arhivskog gradiva. Unatoč tome što ljudi preferiraju pristup gradivu putem interneta od odlaska u sami arhiv, gotovo je nemoguće zamisliti kako bi digitalni arhiv zamijenio sam arhiv. Digitalizacija gradiva je dugotrajan i financijski zahtjevan proces te ga ne mogu priuštiti sve ustanove. Mnogi današnji arhivi rade na digitalizaciji već više od deset godina, a količina gradiva koja je digitalizirana znatno je manja od gradiva koje se fizički čuva u arhivu. Unatoč tome što današnje brojke digitaliziranog materijala nisu velike i dalje se može pronaći dovoljna količina gradiva. Osim toga, realno je očekivati kako će s godinama i daljnjim ulaganjima količina digitaliziranog arhivskog gradiva rasti, a s njim i popularnost digitalnih arhiva. Osim pristupa cjelokupnom gradivu u čitaonici, arhivske ustanove nude i razne usluge osobama s invaliditetom ili starijim osobama koji nisu upoznati s osnovnim značajkama rada na računalu i pretraživanju interneta. S druge strane na internetu možemo pronaći razne digitalne usluge koje nastoje pomoći korisnicima u pronalaženju željenog sadržaja ili navigacijom same stranice. S obzirom da stranice arhiva posjećuju korisnici s različitih govornih područja, različitih dobnih uzrasta, te korisnici koji nisu računalno potkovani, potrebno je raditi na izradi digitalnih usluga koje bi pomogle svima.

3. Povijest digitalnih arhiva

S obzirom na brzi razvoj računalnih tehnologija i sve veće potrebe za digitalizacijom intelektualnog sadržaja do sada su pokrenuti razni projekti kako bi se to ostvarilo. Baucom (2019) navodi kako je *Commission on Preservation and Access* s grupom istraživačkih knjižnica pokrenula projekt čiji je cilj bio dugoročno očuvanje digitalnih zapisa te sastavljanje smjernica koje bi pomogle u rješavanju tog problema. Članovi projekta su na temelju proučavanja digitalnog gradiva ustanovili kako je bitno vršiti migracije dokumenata, odnosno kako je potrebno seliti gradivo sa starijih prostora za pohranu na nove, neovisno o kojem se mediju radilo. Osim toga, ustanovili su kako je u digitalizaciju gradiva potrebno uključiti i same stvaratelje te napraviti pouzdane mreže koje bi same po sebi olakšavale čuvanje gradiva. Članice Europske unije odlučile su krenuti s razvojem digitalnih arhiva 2003. godine kada je odlučeno kako je potrebna suradnja među državnim arhivima. Unatoč tome što je Europska unija tada brojala petnaest članica, u sami projekt su bile uključene i dodatnih deset članica koje su se godinu kasnije pridružile Europskoj uniji. Iako je pitanje suradnje među arhivima aktualno još od 1994. godine, tek je razvojem računalne tehnologije počelo ozbiljnije razmatranje digitalizacije arhivskoga gradiva. Izvješće o arhivima u proširenoj Europskoj uniji (2006) sastavljeno je s ciljem pregleda stanja u arhivima podijeljeno u osam ključnih dijelova koji se smatraju najbitnijim značajkama arhivske djelatnosti. Prvi dio opisuje način organizacije gradiva unutar arhiva u državama u kojima je provedeno istraživanje, a drugi dio se odnosio na tehničke, institucijske i profesionalne pristupe arhivima. Sljedeći, odnosno treći, odnosio se na ulogu arhivista u dvadeset i prvom stoljeću, to jest na osobe koje čuvaju i daju na korištenje arhivsko gradivo sukladno pravilima struke. Četvrti dio odnosi se na mjere koje je potrebno poduzeti kako bi došlo do što manjih oštećenja i kako bi se gradivo što bolje zaštitilo u slučaju pojedinih nezgoda ili katastrofa. Peti dio usmjeren je na očuvanje autentičnosti dokumenata te dugoročno očuvanje digitalnog gradiva i arhiva. Nadalje, šesti dio osvrće se na potencijalno uklapanje drugih povezanih znanosti u arhivistiku. Sedmi dio stavlja naglasak na rastuću popularnost audio-vizualnih arhiva te ukazuje na prednosti takvih arhiva i kako je potrebno ulagati u njih. Naposljetku, osmi dio sastoji se od popisa ljudi koji su radili na izvješću, smjernicama koje je potrebno uzeti u obzir u budućnosti te popis kratica koje su se koristile u Izvješću. S obzirom da se radi o dugotrajnom i financijski zahtjevnom procesu, bilo je potrebno mnogo planiranja kako bi nastali digitalni arhivi i digitalno arhivsko gradivo. Prema Akcijskom planu suradnje arhiva u Europskoj uniji (2006) propisane su aktivnosti koje je potrebno odrađivati kako bi suradnja među arhivima bila što kvalitetnija i

čvršća. Također je pokrenut projekt *Digital Preservation Europe* (2006-2009) u kojem su sudjelovale razne europske institucije koje imaju iskustva s digitalnim čuvanjem gradiva te su pokrenuli brand „Wepreserve“. Cilj DPE-a bio je digitalno očuvanje gradiva iz cijelog svijeta. Kao osnovne smjernice koje je potrebno poduzeti što prije jest odrediti radnu grupu koja provodi određene mjere kako bi se autentičnost očuvala te kako bi digitalni materijali što dulje trajali pa tako i ustanove u kojima se čuvaju, odnosno arhivi. Također, ustanovljeno je kako je potrebno dodatno razvijati procedure poput zaštite autentičnosti dokumenata, no i poštivanje legalnih procedura. Osim prethodno navedenih odredbi, određene su i pojedine koje bi se trebale odviti u budućnosti, a one podrazumijevaju stvaranje ustanova koje bi bile zadužene za prijenos digitalnog arhivskog gradiva te rad na novim tehnološkim otkrićima koja bi pomogla u očuvanju i distribuiranju digitalnog arhivskog gradiva. Što se tiče audiovizualnih arhiva, predloženo je osnivanje tijela koje će pratiti pohranu kinematografskih radova te određivati kriterije po kojima će se audiovizualni zapisi čuvati. Osim toga, određeno je kako je potrebno promovirati standarde za prijenos audiovizualnih datoteka te stvaranje baza podataka koje bi obuhvaćale sve dokumente.

4. Digitalne usluge

U Hrvatskoj je 2018. od strane Ministarstva kulture provedeno istraživanje o trenutnom stanju procesa digitalizacije kulturne baštine. Analiza trenutnog stanja u svojoj pozadini imala je viši cilj. Naime, u svrhu provedbe projekta digitalizacije kulturne baštine Ministarstvo kulture prijavilo je projekt za sufinanciranje bespovratnim sredstvima, a od dokumentacije je među ostalim za prijavu nužno bilo dostaviti i prikaz trenutnoga stanja. „Svojim uslugama povezanima s digitalnom i digitaliziranom kulturnom baštinom, institucije utječu na dostupnost kulturne baštine te vidljivost i imidž institucije.“ (Izvješće o analizi trenutnog stanja, 2018) Razvojem što većeg broja digitalnih usluga trebao bi olakšati korištenje digitalnog sadržaja, a samim time bi i veći broj ljudi pristupao sadržaju. Digitalne usluge ne pomažu korisnicima samo u pretraživanju sadržaja nego mogu i u pronalaženju dokumenata te pojednostavljuju uporabu korisnicima koji nisu računalno potkovani. Prema izvješću o analizi trenutnog stanja (2018) 6% od ispitanih arhiva ne nudi nikakve digitalne usluge povezane uz digitalno gradivo. Digitalizaciju na zahtjev nudi 88% ispitanih arhiva, odnosno većina arhiva je spremna ponuditi digitalno gradivo na upit korisnika. Iako većina sadržaja koju možemo pronaći u arhivu nije dostupna u digitalnom obliku, korisnici mogu takvim dokumentima pristupiti uz pomoć opcije digitalizacije na zahtjev. U slučaju da nam je gradivo potrebno i da ga mislimo koristiti duže vremensko razdoblje, opcija preuzimanja dokumenata na vlastito računalo je vrlo korisna. Takvu mogućnost nudi 41% arhiva. Osim toga, 35% arhiva sadrži tematske portale koji se bave određenim područjem, poput znanosti ili umjetnosti, te svakodnevno objavljuju članke vezane uz njega. Sljedeća usluga, koju nudi 24% ispitanih arhiva, su virtualne izložbe. Virtualne su izložbe „tematske zbirke digitaliziranog gradiva iz hrvatskih knjižnica i ostalih baštinskih ustanova.“ (Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2020)

Tablica 1: Usporedba načina digitalizacije gradiva u arhivima i drugim kulturnim ustanovama

Vrsta institucije	Digitalizacija na zahtjev	Preuzimanje gradiva	Tematski portali	Virtualne izložbe	Ne nude usluge
Arhivi	88%	41%	35%	24%	6%
Druge kulturne ustanove	29%	36%	24%	19%	34%

Prema podacima koje vidimo u tablici 1 možemo zaključiti kako arhivi imaju najbolje razrađen digitalni plan te da ponajviše rade na digitalizaciji gradiva. Unatoč tome što i druge institucije rade na digitalizaciji gradiva, očito je kako su daleko od takozvane zadovoljavajuće razine. Iako i arhivi moraju nastaviti s digitalizacijom pa čak i ubrzati taj postupak, 6% arhiva koji ne nude digitalne usluge djelujenezamjetno naspram 34% drugih kulturnih ustanova.

Jedna od bitnijih stvari koju svaka institucija, pa tako i državni arhiv, treba proučavati jest profil korisnika i njihove preferencije. Najlakši i najučinkovitiji način je uspostavljanje komunikacije s korisnikom radi usavršavanja digitalnih usluga. Velik broj korisnika koristi društvene mreže i na taj način dolaze do željenih podataka. S obzirom da su današnje generacije uvelike okrenute društvenim mrežama i da im je teško zamisliti život bez njih, potrebno se prilagoditi takvom načinu oglašavanja i objavljivanja informacija i podataka. Osim informiranja korisnika, otvaranje profila na društvenim mrežama omogućuje upoznavanje ostalih korisnika sa značajkama i vrijednostima koje arhivi nude te potiče korisnike na istraživanje sadržaja državnih arhiva. Poput društvenih mreža, državni arhivi trebali bi koristiti i razne druge medije i načine oglašavanja jer bi na te načine uspostavili određenu vrstu komunikacije s korisnicima. Također, provođenjem anketa moglo bi se lakše ustanoviti što korisnici očekuju od stranica državnih arhiva te koje usluge smatraju korisnima i potrebnima za uspješno i olakšano korištenje gradiva i digitalnih dokumenata koje možemo pronaći na stranici državnog arhiva.

Tablica 2: Usporedba načina komunikacije s korisnicima

Vrsta kulturne institucije	Mrežne stranice institucije	Facebook	Radio, TV	Tisak	Internet portali	Druge društvene mreže	Ne provode komunikacijske aktivnosti
Arhivi	71%	47%	12%	18%	6%	6%	24%
Ostale kulturne institucije	49%	45%	16%	14%	13%	15%	36%

Kao što u priloženoj tablici 2 možemo uočiti, arhivi su uglavnom okrenuti modernijoj tehnologiji te preferiraju oglašavanje putem internetskih pomagala. Unatoč tome što su radio i televizija stariji mediji koji su svojedobno bili dominantna struja oglašavanja danas tu ulogu preuzimaju računalne tehnologije u koje spadaju mrežne stranice institucija i društvene mreže poput Facebooka, Twittera i mnogih drugih.

5. Preglednost materijala

Internet sadrži velik broj stranica koje se razlikuju po sadržaju, izgledu ili svrsi nastajanja te svaka web stranica i njezini stvaratelji znaju na što trebaju posebno paziti kako bi stranica bila prilagođena potencijalnim korisnicima. Prije nastanka neke stranice potrebno je proučiti što očekuju budući korisnici te je u nekim slučajevima fizički izgled stranice i bitniji od samog sadržaja stranice. Iako to u ovom slučaju nije istina, odnosno sadržaj stranice digitalnih državnih arhiva bitniji je od izgleda, a tako je i preglednost materijala itekako bitna. Kao što je već navedeno, glavni zadatak je napraviti stranicu prema korisničkim potrebama. Državni arhivi bi pri digitalizaciji gradiva trebali uzeti u obzir da su potencijalni korisnici osobe sa nekom vrstom invaliditeta, osobe svih uzrasta, slabovidne i osobe s daltonizmom, itd. U slučaju da stranica zadovoljava potrebe svih vrsta korisnika, posjećenost i korištenje sadržaja biti će povećano. Također, jedan od faktora koji je bitan korisnicima i koji isto utječe na posjećenost jest organizacija materijala i gradiva. Glavni zadatak državnih arhiva je podjela gradiva ovisno o tematici, vrsti materijala ili nekim drugim obilježjima koja pomažu korisnicima u pronalaženju željenog gradiva. U slučaju da korisnici ne mogu pronaći željeno gradivo i da nisu zadovoljni izgledom digitalnog arhiva, postoji velika vjerojatnost da ga više neće koristiti za pretraživanje arhivskog gradiva. S druge strane, ako su korisnici zadovoljni izgledom i jednostavnošću mrežne stranice državnog arhiva te da su uspjeli pronaći željeno arhivsko gradivo, velika je vjerojatnost da će se vratiti na istu stranicu. Takvom sistematičnom podjelom se ne dobiva samo na preglednosti nego i na jednostavnosti koja je ključna značajka potrebna kod svih stranica koje su dostupne na šire korištenje. Jednostavnost stranice ponajviše cijene računalno nepismene osobe te osobe starije životne dobi. Osim toga, stranice često znaju sadržavati velik broj boja i raznih animacija zbog kojih korisnici gube pažnju i koncentraciju. Unatoč tome što je dizajn stranica napredovao i što pojedini državni arhivi svakodnevno rade na nadogradnji stranica i sadržaja, pojedine stranice su ipak zadržale zastarjeli dizajn koji je ponajviše ograničen na slike, tekst i pokoji link koji preusmjerava na druge stranice ili do željenog dokumenta. S obzirom da je digitalizacija gradiva dugotrajan proces i da je održavanje stranica državnih arhiva financijski zahtjevno, potrebno je razlučiti koji su aspekti bitniji od drugih. Pojedini državni arhivi, poput češkog i talijanskog državnog arhiva, nude opciju prijave uz pomoć korisničkog imena. Prijava na stranicu državnog arhiva, uz pomoć unaprijed odabranog korisničkog imena i lozinke, omogućuje ispis željenih dokumenata te njihovo pohranjivanje na računalo ili neki drugi uređaj s kojeg pristupamo sadržaju dostupnom prekodigitalnih uslugatog državnog arhiva. Osim toga postoje i razni

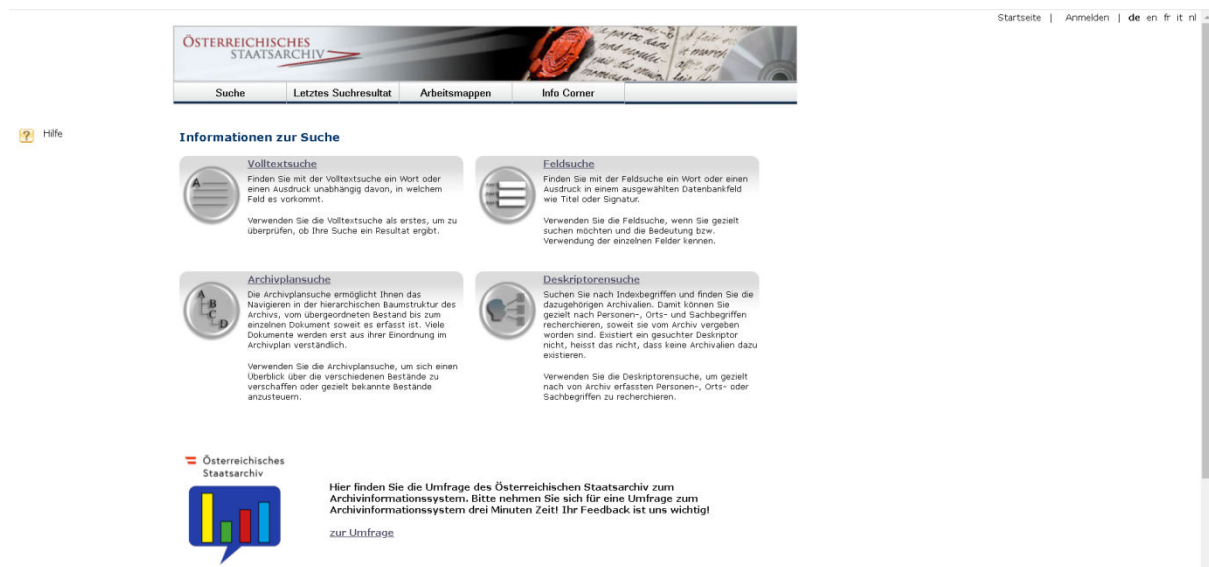
forumi na kojima ljudi mogu postavljati pitanja te pomagati drugim korisnicima u pronalaženju gradiva. Također, postoji opcija slanja privatnih poruka drugim korisnicima koja pomaže korisnicima u razmjenjivanju podataka vezanih uz gradivo, njegovo pronalaženje i razne oblike komunikacije.

Kao što je već ranije navedeno, potrebno je osigurati način na koji bii slabovidne osobe te slijepe osobe mogle koristiti, a neke od država koje su osigurale tu mogućnost su Finska i Švedska. Na njihovim stranicama državnih digitalnih arhiva nalazi se opcija preslušavanja teksta koji se nalazi na stranici te je moguće slušati na četiri razna jezika, poput engleskog, finskog, njemačkog i švedskog.

6. Pregled digitalnih usluga državnog arhiva u Europi

Prilikom istraživanja i usporedbe državnih arhiva u Europi u fokusu su bile digitalne usluge koje pojedini arhivi nude. Digitalne su usluge obuhvaćale razna pomagala poput chat botova pa sve do tražilica koje pomažu korisnicima u pretraživanju digitalnog sadržaja. Istraživanje je uključivalo petnaest državnih arhiva koji se nalaze na području Europe te digitalnih usluga koje nude na raspolaganje svojim korisnicima.

6.1. Austrijski državni arhiv

The screenshot shows the website of the Österreichisches Staatsarchiv. At the top, there is a navigation bar with links for 'Suche', 'Letztes Suchresultat', 'Arbeitsmappen', and 'Info Corner'. Below this, there is a section titled 'Informationen zur Suche' (Information about search) with four sub-sections: 'Volltextsuche' (Full-text search), 'Feldsuche' (Field search), 'Archivplansuche' (Archive plan search), and 'Deskriptorensuche' (Descriptor search). Each sub-section includes a brief description and instructions on how to use the search feature. At the bottom of the page, there is a survey notice from the Österreichisches Staatsarchiv, inviting users to participate in a survey about the archive's information system.

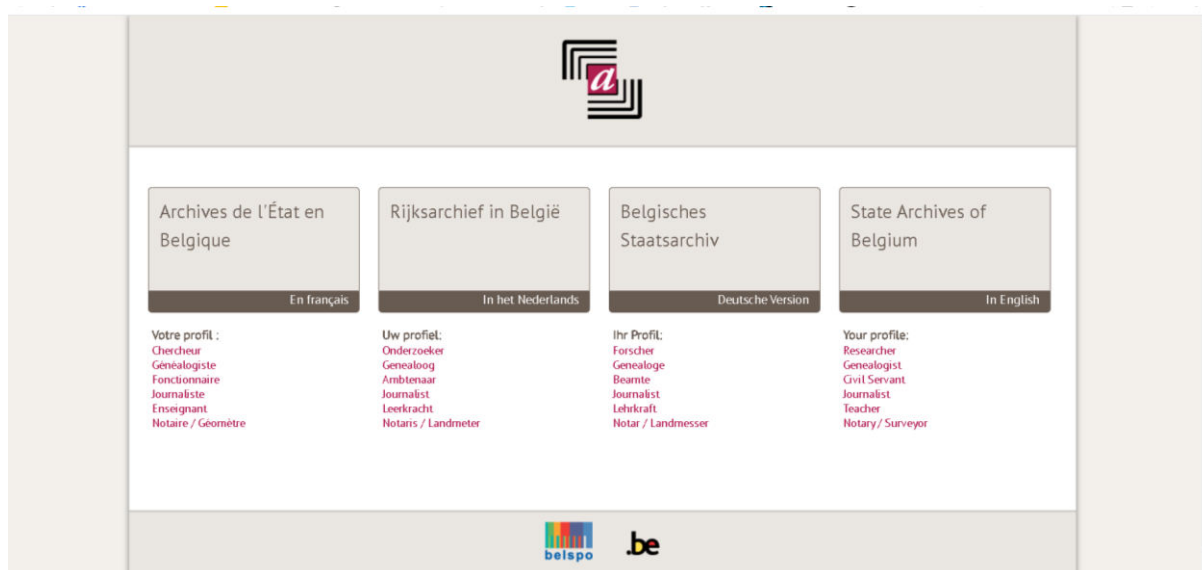
Slika 1: Digitalna usluga Austrijskog državnog arhiva – informacijski sustav

Austrijski državni arhiv ima bilingvalnu stranicu, odnosno stranicu koja je dostupna na dva jezika, njemačkom i engleskom. Osim toga, na stranici se nalazi velik broj informacija koje nam ukazuju na načine poslovanja arhiva. U slučaju da korisnik želi ići u arhiv, preko stranice može rezervirati termin za korištenje čitaonice tako što odabere vremenski period za koji mu je potrebna te zatim tu informaciju pošalje arhivu. Uz to, pretraživanje arhivskog gradiva može se vršiti i izvan arhiva uz pomoć računala. Digitalna usluga Österreichischesstaatsarchiv služi za pretraživanje arhivskog gradiva koja se čuva u Austrijskom državnom arhivu. Sustav je dostupan na pet jezika, a to su njemački, engleski, francuski, talijanski i nizozemski. Samim pristupom na sustav ponuđene su nam vrste pretraživanja dokumentima koja se razlikuju po vrsti upisanih informacija u tražilicu i po količini upisanih informacija. Prva opcija pretraživanja podrazumijeva upisivanje jedne riječi ili više njih, pa čak i kompletnih fraza koje se nalaze u dokumentu. Osim toga moguće je upisati i druge pojedine kriterije pretraživanja poput upisivanja riječi za koje smo sigurni da se ne pojavljuju u željenom dokumentu, pretraživanje riječi koje zvuče slično onima koje smo

upisali u tražilicu, pretraživanje raznih varijanti riječi koje su upisane u tražilicu te ograničavanje pretraživanja arhivskog gradiva na određeni vremenski period kada je ono nastalo ili u kojem obliku to isto gradivo postoji. Drugi je način pretraživanja arhivskog gradiva pretraživanje po poljima koje podrazumijeva pregled gradiva po opisnim obilježjima poput naslova, vrsti, broju deskriptora, vrsti arhivskog gradiva, itd. Ova vrsta tražilice koristi se logičkim operatorima „i“, „ili“, „ne“, te uz pomoć njih određujemo na koji način namjeravamo pretraživati dokumente. Osim toga, polja kojima pretražujemo gradivo možemo bolje definirati. U slučaju da znamo neki podatak o gradivu koji bi nam mogao pomoći u pretraživanju gradiva, možemo ga unijeti u tražilicu makar se radilo o par slova ili znakova. Svako polje pretraživanja možemo bolje definirati ako znamo s kojim slovom ili znakom započinje, koje slovo ili znak sadrži te s kojima završava. Sa što više upisanih podataka sužavamo pretragu dokumenata. Ovaj način pretraživanja također omogućava pronalazak gradiva prema vremenskom razdoblju u kojem su nastali i vrsti arhivskog gradiva. Sljedeći način pretraživanja omogućuje pretraživanje prema hijerarhijskoj strukturi gradiva što podrazumijeva pretraživanje gradiva preko fondova i zbirki pa sve do zasebnih dokumenata. Hijerarhijska struktura grana se od početne točke koja je sam državni arhiv iliti ustanova Österreichischesstaatsarchiv. Sljedeći organizacijski ustroj nacionalnog arhiva grana se na niže organizacijske jedinice poput Arhiva Republike 1918 - (*Archiv der Republik*), Općeg upravnog arhiva (*Allgemeines Verwaltungsarchiv*), Arhiva financija (*Finanz-, und Hofkammerarchiv*) i sudske komore (*Haus-, Hof-, und Staatsarchiv*) te Ratnog arhiva (*Kriegsarchiv*). Unutar svake ustanove dalje se hijerarhijski grana na arhivske fondove i niže jedinice sve do zasebnih dokumenta. Ova vrsta tražilice vrlo je pregledna te je arhivsko gradivo lako dostupno i korisnicima je olakšano pretraživanje. Takva vrsta grupiranja gradiva može biti odrađena na više načina te prati fizičku organizaciju arhivskih jedinica unutar pojedinih arhivskih ustanova. Posljednja vrsta pretraživanja je ono po deskriptorima. Ovakva vrsta pretraživanja omogućuje upisivanje indeksiranih pojmova i opisnih podataka u tražilicu radi pronalaznja željenog dokumenta. Tražilica je slična onoj koja pretražuje po poljima jer također omogućuje pretraživanje po slovima i znakovima koji se nalaze na početku, kraju ili unutar upisanog pojma. Osim toga, ovakva vrsta tražilice pretražuje unutar tezaurusa te je moguće označiti koju vrstu pojma korisnik traži. Pojmovi mogu biti izložbe, mjesta, ljudi i stvari. Prvi korak u ovakvom pretraživanju je pronalazak deskriptora te odabira onih koji najviše odgovaraju arhivskom gradivu koju namjeravamo pronaći. U slučaju odabira nekoliko vrsta deskriptora moguće je dodatno pretraživati po označenim deskriptorima. Nakon što su deskriptori odabrani, tražilica prikazuje dokumente koji ponajviše odgovaraju našem

pretraživanju. Pri pronalasku gradiva ponuđen nam je veliki broj informacija koje nam daju uvid u gradivo i pobliže ga opisuju kako bi korisnici lakše pronašli željene podatke. Odabirom dokumenta dobivamo uvid u hijerarhijsku strukturu te na taj način možemo saznati u kojem se fondu gradivo nalazi. Osim toga, dostupni su i podaci o datumu nastanka dokumenta, mjestu nastanka, jeziku na kojem je dokument napisan, ustanovi u kojoj se čuva, naslov dokumenta, uvjeti pristupanja gradiva, te je velik broj dokumenata čak dostupan i u digitalnom obliku kao fotografije koje korisnik može pregledavati i koristiti u vlastite svrhe. Jedna od mogućnosti koje korisnici imaju pravo koristiti je dijeljenje dokumenta putem društvenih mreža poput Facebooka, Pinteresta, Twittera, Google Plusa i Linkedina. Prijava putem korisničkog računa dostupna je svima te omogućuje korištenje drugih opcija koje korisnicima. Jedna od opcija koja je korisna velikom broju korisnika jest takozvana radna bilježnica u koju mogu pohranjivati dokumente koji su im od određene važnosti i koje namjeravaju koristiti kasnije. Također postoji opcija spremanja dokumenata u takozvanu radnu bilježnicu kojom korisnici grupiraju dokumente po vlastitim kriterijima te ih mogu stvoriti neograničen broj radi kasnijeg lakšeg snalaženja. U slučaju da im dokument više nije potreban moguće ga je ukloniti iz radne bilježnice. Još jedna od korisnih opcija jest pregled dokumenata u pdf formatu jer na taj način dobivaju sve podatke o dokumentu na jednom mjestu s mogućnostima ispisa podataka o dokumentima. Također postoji mogućnost pregleda posljednjih dokumenata kojima su pristupili u slučaju da su im potrebni te na taj način mogu lakše doći do istih.

6.2. Belgijski državni arhiv

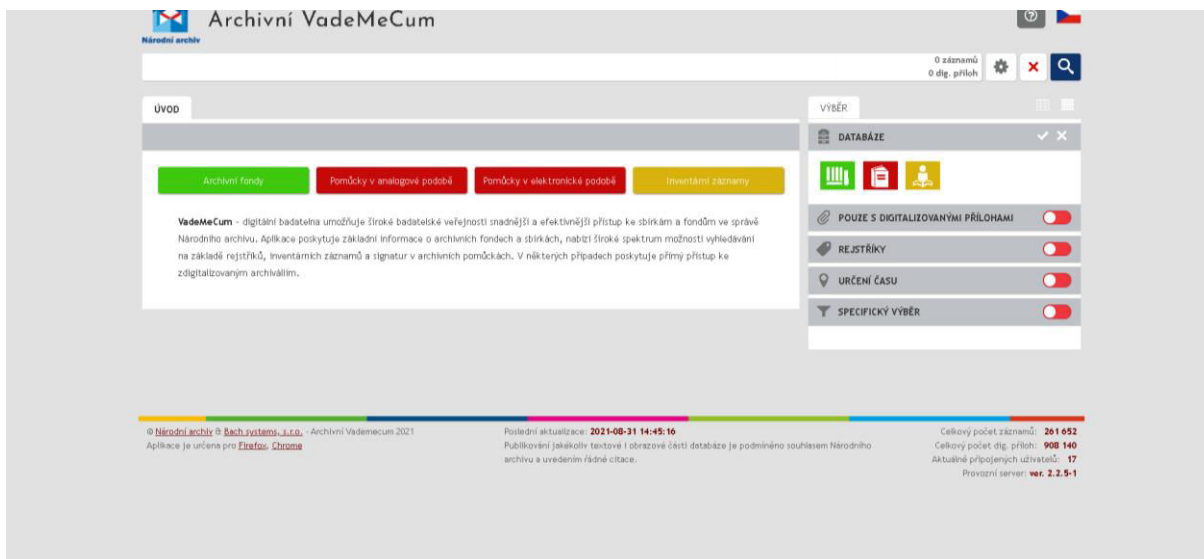
Slika 2: Mrežna stranica Belgijskog državnog arhiva

Belgijski državni arhiv je 2013. godine krenuo s digitalizacijom dokumenata nastalih u 16. stoljeću i kasnijih. Većinom se radilo o crkvenim dokumentima te o dokumentima koji su vezani uz ljude (rodni list, vjenčani list...). Proces digitalizacije traje i danas te se svakim danom sve više arhivskog gradiva stavlja na internet kako bi bilo dostupno korisnicima. Kao i većina državnih arhiva u Europi, Belgijski državni arhiv također ima stranicu dostupnu na više jezika. Stranica i informacije koje se nalaze na njoj dostupne su na četiri jezika, a to su francuski, nizozemski, njemački i engleski. Veliku ulogu u prevođenju stranice na četiri jezika igra to da je Belgija država s tri službena jezika pa su bili obvezani napraviti multilingvalnu stranicu. Unatoč tome što je stranica multilingvalna većina sadržaja je dostupna samo na jednom jeziku. Jedna od digitalnih usluga koju nude jest geografska karta koja pomaže u pronalasku arhivskih čitaonica diljem Belgije (regionalnih arhiva) u kojima korisnik može koristiti arhivsko gradivo. Geografska karta je interaktivna te odabirom nekog arhiva saznajemo malo više o gradivu koje se tamo čuva, radnom vremenu i ostalim informacijama vezanim uz taj arhiv. Osim toga, moguće je koristiti Google mapu koja pomaže korisnicima u pronalaženju arhiva. Sljedeće digitalne usluge je digitalna usluga koja omogućuje pronalaženje predaka tako što korisnik upiše pojedine podatke o njima. Također je moguće pretraživati i arhivsko gradivo koje se čuva u državnom arhivu te za stvaratelje arhivskog gradiva. Osim toga, arhiv je aktivan i na društvenim mrežama s objavama vezanima uz arhiv i arhivsko gradivo. Stranica je također prilagodljiva slabovidnim osobama jer sadrži uslugu povećanja fonta sadržaja. Tražilica arhivskog gradiva, kao što joj i sam naziv govori, pomaže korisnicima u pronalaženju arhivskoga gradiva. U tražilicu možemo upisati podatke poput naziva, godine nastanka gradiva te okvirne teme na koje se gradivo odnosi. Osim toga, moguće je pretraživati isključivo digitalno gradivo. Unatoč tome što je digitalno gradivo već samo po sebi limitirano, većina digitalnog sadržaja dostupna je tek u čitaonicama državnog arhiva. „Ovisno o dostupnosti dokumenata u elektroničkom formatu, pronaći ćete osnovne podatke o arhivskom gradivu, ili ćete pronaći potpune inventare uključujući detaljne, hijerarhijske opise arhivskih komponenti.“ (Belgijski državni arhiv, 2021) Nakon upisivanja riječi u tražilicu poredani su nam rezultati ovisno o relevantnosti koja ovisi o upisanim slovima ili znakovima koji tvore neku značenjsku jedinicu. Relevantnost se računa ovisno o tome koliko često se pojavljuju ključne riječi u opisu dokumenta. Vrijednost ključne riječi varira o tome gdje se nalazi, na primjer, ključna riječ u naslovu relevantnija je od ključne riječi koja se nalazi unutar teksta. Osim relevantnosti, gradivo možemo organizirati i po nazivu dokumenata, rubrici u kojoj se nalaze te periodu u kojem je nastala. Pri pronalasku dokumenta podaci koji su nam odmah dostupni su: ustanova u kojoj se dokument nalazi, broj

dostupnih primjeraka, puni naziv dokumenta i period u kojem je dokument nastao. Druga tražilica je tražilica prema stvarateljima arhivskog gradiva koja omogućuje korisnicima pretraživanje ljudi, grupa ljudi ili organizacija koje su zaprimile ili pripremile dokumente. Pretraživanjem ovom tražilicom korisnici dobivaju podatke poput imena stvaratelja i mjesta te vrijeme nastanka dokumenta, a kod nekih stvaratelja, koji su detaljnije opisani, mogu pronaći povijesne podatke i druge podatke o arhivskom gradivu istog stvaratelja. Također postoji mogućnost limitiranja traženja prema vrsti stvaratelja arhivskog gradiva, ovisno radi li se o osobi, obitelji ili organizaciji, jeziku, to jest nizozemskom i/ili francuskom, te ključnim riječima i izvorima. Sljedeća tražilica je tražilica osoba koja je nastala tako što je grupa volontera prikupljala podatke o ljudima pregledavajući registre o civilnom statusu, crkvene registre te ostale dokumente koji su dostupni preko tražilice. Na taj način moguće je pronaći podatke o precima i osobama koje su živjele u prošlosti. S obzirom da se radi o detaljnom pretraživanju, preporuča se unošenje što većeg broja podataka. U tražilicu je moguće upisati ime i prezime jedne osobe, čak i ako ne znamo točno, postoji mogućnost pretraživanja imena po sličnost, odnosno pretraživanje imena onako kako smo ga unijeli u tražilicu ne prepoznaje varijacije imena, nego se obazire samo na isti padež imena. Osim toga moguće je pretraživati dokumente uz koje povezujemo dvije osobe. U tom slučaju obje osobe upisujemo u tražilicu te kao rezultate dobivamo svo arhivsko gradivo vezano uz te osobe. Također postoji i opcija odabira zanimanja kojima su se osobe bavile za vrijeme svojeg života te vremenski period kada su živjele, no taj podatak nije uvijek dostupan pa je moguće pretraživati i bez njega. Ako korisnik posjeduje znanje o vremenskom periodu u kojem je dokument nastao moguće je upisati datum ili samu godinu nastanka. Iako postoji polje predviđeno za upisivanje podataka o vremenskom nastanku, moguće ih je upisati i u „free search“ tražilicu nakon čega su korisniku ponuđeni dokumenti nastali tada, a ako datum ili godinu upisujemo za osobe, onda nam sustav prikazuje sve ljude koji su rođeni ili umrli na taj dan. U slučaju da postoje saznanja o vrsti dokumenta, moguće je dodatno suziti pretragu, primjerice ako se radi o osmrtnici, može se i taj podatak unijeti u tražilicu, a uz njega i točan datumu smrti. Još jedna od opcija koja uvelike sužava opseg pretraživanja je upisivanje riječi koje se moraju nalaziti u dokumentu. Ta opcija smatra se vrlo korisnom u slučaju da su poznate pojedine riječi koje su navedene unutar teksta. Dodatna stavka koja bi korisnicima trebala olakšati pronalaženje željene osobe jest dodavanje uloga, odnosno ako pretražujemo vjenčane listove, muška će osoba bitipredstavljena kao mladoženja, a ženska kao mlada. Uloga koja se dodjeljuje osobi ovisi od dokumenta do dokumenta te je moguće pronaći jednu osobu pod više uloga. Pretraživanjem dobivamo sve dokumente koje sustav smatra relevantnima s obzirom na

upisano. Dostupne su informacije o dokumentima poput vrste zapisa, imena osobe na koju se dokument odnosi, ulogu te osobe u dokumentu te datuma kada je zapis nastao. Dokumenti koje je sustav stavio na raspolaganje mogu se nadalje razvrstati po dodatnim obilježjima, odnosno podacima koji su vezani uz taj dokument. Ovisno o tim podacima moguće je dodatno razvrstati dokumente ovisno o abecednom poretku ili datumu nastanka dokumenta. Na taj način olakšavamo snalaženje među dokumentima, pogotovo ako su nam pojedini podaci o dokumentu unaprijed poznati. Datum koji je zapisan u detaljima pojedinih dokumenata nije uvijek točan zbog toga što jecilj bio omogućiti pretraživanje svih dokumenata po datumu, ali taj podatak nije bio dostupan kod svih elemenata ili ga nije bilo moguće razaznati. Kako bi se i dalje omogućilo pretraživanje po datumu nastanka postavljena je najraniji datum te godine, na primjer 1.1.1893, ako se radi o 1893 godini, ili 1.10.1893, ako se radi o listopadu 1893 godine. Posljednja tražilica koju se može koristiti na stranici belgijskog državnog arhiva tražilica je kojom pretražujemo sadržaj koji se na njoj nalazi. Može se pretraživati na četiri prethodno navedena jezika. Upisivanjem željenog pojma u tražilicu moguće je odabrati vrstu informacije koja korisnika zanima. Informacije variraju ovisno o tome radi li se o vijestima, događajima, projektima ili repozitorijima.

6.3. Češki državni arhiv

Slika 3: Arhivski informacijski sustav Češkog državnog arhiva

Češki državni arhiv dostupan je na dva jezika, češkom i engleskom. Nudi velik broj digitalnih usluga koje uključuju naručivanje arhivskog gradiva za korištenje u arhivskim čitaonicama i pretraživanje arhivskog gradiva. „VadeMeCum“ je digitalna usluga koja omogućuje olakšan pristup fondovima i arhivskom gradivu koje se čuva u Češkom državnom arhivu.

„VadeMeCum“ daje na uvid osnovne podatke o arhivima i zbirkama te nudi velik broj mogućnosti pretraživanja uz pomoć identifikacijskih oznaka i signatura, a u nekim slučajevima pruža direktan pristup digitalnom arhivskom gradivu. (Češki državni arhiv, 2021). Arhivski popis sastoji se od 2722 fondova kojima korisnici mogu pristupiti i koristiti za vlastite potrebe. Svaki fond je početno opisan s osnovnim podacima, a riječ je o naslovu, signaturi te vremenu nastanka gradiva. U slučaju da postoji veći interes za pojedini fond ulaskom u njega korisniku se nudi veći broj informacija. Osim prethodno navedenih podataka, opis arhivske jedinice uključuje i količine/nosač jedinice opisa, mjesto nastanka gradiva i mjesto gdje se gradivo čuva. Također je moguće vidjeti koje su se sve radnje odvijale nad gradivom (restauracija...). Svi podaci vezani uz dokument dostupni su i u pdf formatu te na taj način korisnici mogu grupirati podatke o arhivskom gradivu. Osim toga, moguće je staviti dokument u „košaricu“ nakon čega se potreban dokument koji namjeravamo koristiti rezervira. U slučaju da korisnik treba više takvih ili sličnih dokumenata, takve može pronaći u rubrici „slično“. Uz navedeno, moguće je i pretraživati pomagala u digitalnom i analognom obliku. Postoje opcije pretraživanja samo onih dokumenata koji sadrže digitalne preslike, registre, a uz to se može i odrediti vremenski period nastanka dokumenta. Tematski portali se dijele na geografski registar, osobni indeks, indeks pojmova/predmeta i registar korporacija. Svaki od navedenih indeksa dostupan je na korištenje te se sastoji od velikog broja pojmova koji nam dalje pomažu u pretraživanju. Sljedeća bitna digitalna usluga vezana uz digitalno gradivo Češkog državnog arhiva jest pretraživanje gradiva po takozvanim specifičnim pomagalima. Tražilica specifičnih pomagala uključuje dodavanje informacija poput mjesta, odnosno institucije gdje se gradivo nalazi, signature, naziva pomagala, vrste pomagala, odnosno oblika u kojem je dostupno, a koji podrazumijeva papirni format ili digitalni format, te tematskih grupa pod koje je dokument pohranjen. Klasifikacijski sustav organiziran je hijerarhijski od najopširnije teme do one najuže. Neka od područja na vrhu hijerarhijske strukture su *Vojska*, odnosno vojni dokumenti, *Agrikultura*, *Financije*, *Politika* i slično. Svako od tih područja grana se na neke manje tematske jedinice, pa se tako primjerice *Vojska* dalje grana na: *Vojsku do 1918. godine*, *Čehoslovački otpor 1914-1918.*, *Čehoslovačku vojsku do 1939. godine* i mnoge druge. Treći i najniži stupanj hijerarhije nemaju usva područja, stoga, primjerice *Vojska do 1918. godine* nema ni jedan podređeni pojam, dok se *Čehoslovačka vojska do 1939.* dalje grana na *Centralna tijela Čehoslovačke vojne administracije*, *Zapovjedništvo državnih vojnih službi 1938. godine* i razne druge pojmove.

Sljedeća digitalna usluga dostupna na stranici Češkog državnog arhiva jest virtualni arhiv Monasterium, portal kojem je državni arhiv u Pragu pristupio 2005. godine. Monasterium sakuplja povijesne dokumente vezane uz europski politički, ekonomski i kulturalni razvoj u srednjem i novom vijeku te nudi besplatni pristup digitalnim podacima (Monasterium, 2021). Cilj je ovog projekta predstaviti korisnicima što više srednovjekovnih isprava veći dio kojih je vezan uz europske samostane i župe. Osim Monasteriuma, Češki državni arhiv nudi i druge baze podataka koje korisnici mogu pretraživati za potrebe svojeg istraživanja. Te digitalne usluge sadrže: popise regrutacija, katastar, mape s translokacijskim planovima židovskih rezidencija od 1727. do 1728. godine, bibliografije, židovske registre, arhivske fondove njemačkog arhiva za Moravsku i Češku, podatke o zemljištima te politička suđenja.

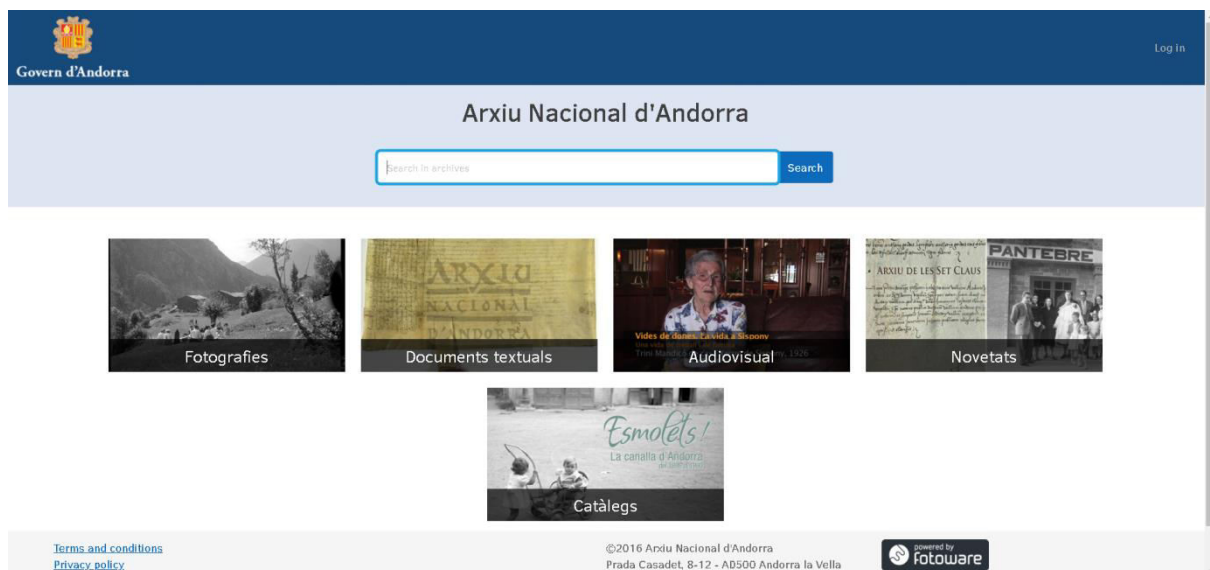
Nadalje, popis regrutacija sadrži više od dva milijuna zapisa o ljudima koji su regrutirani u vojsku u razdoblju od 1850. do 1914. Digitalna usluga sastoji se od tražilice koja nudi upis imena, prezimena, godine rođenja, a nakon što su podaci uneseni korisniku su ponuđeni dokumenti od potencijalne važnosti. Sam proces prikupljanja podatak trajao je šest godina, u razdoblju od 2006. do 2011. Popis regrutacija nastao je u suradnji s Češkom policijom na način da su im omogućili više od 700 tisuća registracijskih papira podijeljenih po četvrtima u kojima su se nalazili. Popis se sastojao od svih ljudi ili članova obitelji koji su se nalazili u Pragu, a na prvom je mjestu bio naveden muškarac, odnosno „glava obitelji“, a nakon njega su slijedili žena i eventualno dječate drugi rođaci s kojima je obitelj dijelila prebivalište. Neki od podataka koje je moguće saznati iz tih zapisa su primjerice datum registracije, kućni broj, zanimanje kojima su se registrirane osobe bavile, mjesto rođenja, djevojačko ime, religija, a prema potrebi može sadržavati i podatke o smrti bližnjih osoba ili brakovima. Ovakvi su podaci korisnicima od velike važnosti jer mogu pratiti kako su njihovi preci, ili bilo koje osobe od interesa, živjeli, njihove selidbe te mogu prikupljati razne obiteljske podatke. Zbog velikog interesa za ovim podacima javila se potreba za digitalizacijom takvih fondova.

Stabilni katastar relativno je nova digitalna usluga koju nudi Češki državni arhiv. Cilj ovog projekta bio je digitalizirati katastarske mape bivše države u 19. stoljeću. U projektu je pregledano više od devet tisuća mapa, a urađeno je oko 200 tisuća skenova. Tražilica je interaktivna te se dokumenti pretražuju uz pomoć zemljopisne karte. Istu tu zemljopisnu kartu moguće je pregledati na više načina, poput topografske karte te raznih drugih karata koje prikazuju podjelu teritorija kroz povijest. Kartu je moguće pregledavati pritiskom na određeno područje ili pretraživanjem baze podataka ovisno o godini kada je katastarska mapa nastala. Druga mogućnost pretraživanja mape funkcionira uz pomoć tražilice u koju se upisuje adresa

ili naziv mjesta. Osim toga, moguće je uvećavati ili smanjivati mapu radi lakšeg pronalaženja geografskih pojmova.

Mape s translokacijskim planovima židovskih rezidencija od 1727. do 1728. godine uključuju 149 zapisa koji prate židovske migracije u tom periodu. Baza podataka je podijeljena na kategorije koje pružaju uvid u arhivska pomagala u obliku inventara i kataloga. Podaci koje sadrže su: naziv arhiva, naziv arhivskog gradiva, vrsta arhivskog gradiva, datum nastanka, veličina dokumenta i mnogi drugi podaci koji služe pri pretraživanju dokumentima koji se nalaze u bazi podataka. Osim osnovnih podatak, postoje i podaci koji dodatno opisuju dokumente, a koji su ponajviše vezani uz građevine ili institucije poput škola, groblja, crkvi, sinagoga i mnogih drugih. Dostupna je i topografska karta koja ukazuje na područja o kojima postoje podaci židovskih selidba. Klikom na ta područja korisnik na uvid dobiva digitalizirani dokument sa svim podacima vezanim uz njega. Osim topografske mape, moguće je pregledati i popis na sve dokumente koji se nalaze u bazi podataka te koje korisnik može pregledati uz pomoć tražilica koje mu pomažu u selektiranju pojedinih kriterija poput regije ili sela.

6.4. Državni arhiv Andore

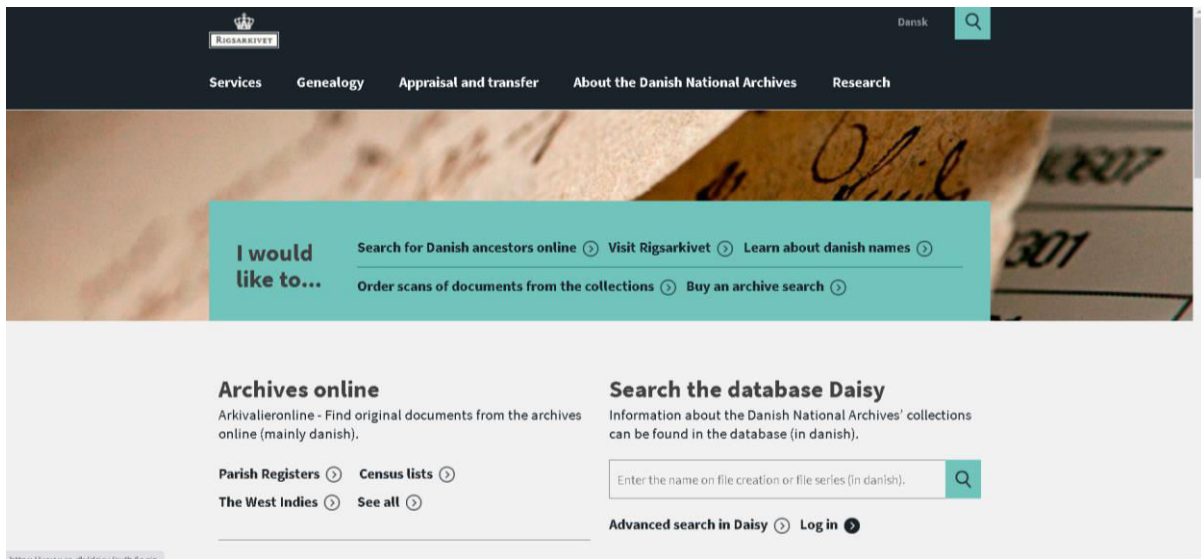

Slika 4: Mrežna stranica Državnog arhiva Andore

Arhivsko gradivo Andorskog državnog arhiva raspoređeno je prema vrstama gradiva te je na jednak način i grupirano. Pretraživanjem uz pomoć tražilice možemo pronaći raznovrstan sadržaj neovisan o vrsti dokumenta, ali i dalje grupiran po tim kategorijama. Kategorije su postavljene tako da se gradivo grupira ovisno o mediju na kojem se nalaze, a u što ulaze fotografije, tekstualni dokumenti, audiovizualni dokumenti, vijesti i katalogi. Digitalne zbirke sastoje se od velikog broja digitalnih podataka te korisnik može ograničiti pretraživanje po

određenim parametrima poput godine nastanka dokumenta, fondovima i klasifikacijskim tablicama. Digitalna zbirka fotografija sastoji se od 17400 fotografija, 56 tisuća tekstualnih dokumenata, 34 audiovizualnih dokumenata, 6200 vijesti i 112 kataloga. Svaki dokument sadrži određen broj podataka koji su dostupni korisnicima radi lakšeg razumijevanja dokumenta. Podaci koje možemo naći na fotografijama podaci su o autoru, godini nastanka, tematskom deskriptoru te podatak o tijelu koje sadrži prava na dokument. Što se tiče tekstualnih dokumenata, za svaki dokument može pronaći kratki sadržaj dokumenta, odnosno o čemu se u tom dokumentu piše. Također je moguće pronaći i više podataka i informacija vezanih uz dokument koje bi nam olakšale pronalazak željenog dokumenta u samoj instituciji, to jest arhivu. Pojedine dokumente moguće je pregledavati u više rezolucija, kao što su 800px, 1200px i 2048px. Također postoji opcija preuzimanja digitaliziranog sadržaja te na taj način gradivo možemo koristiti kad god želimo. Audiovizualno gradivo, jednako kao i tekstualno te fotografije, sadrži velik broj informacija o dokumentima, a neki od podataka su primjerice sadržaj videa, godina nastanka te razni deskriptori koji dodatno opisuju gradivo. Audiovizualne zapise moguće je dodatno obrađivati na stranici arhiva uz pomoć digitalnih usluga koje nam omogućuju promjenu nijansi, zasićenja, svjetline i kontrasta. Videozapise također je moguće i pauzirati te pokretati zapis otpočetak dokle god nas gradivo zanima. Digitalno gradivo koje se nalazi na Andorskom državnom arhivu dostupno je velikom broju ljudi. Danas veliki utjecaj na dostupnost podataka i na distribuciju istih imaju društvene mreže. Uz sve navedeno moguće je pretraživati dokumente prema pojedinim podacima poput autora, godine nastanka ili mjesta nastanka. Kako bi pretraživali na taj način potrebno je upisati relevantne riječi u tražilicu ili pronaći neki od dokumenata koji su vezani uz tog autora ili neki drugi podatak koji bi nas mogao usmjeriti na ostale digitalne dokumente istog autora, odnosno mjesta nastanka ili godine nastanka. Još jedna od digitalnih usluga koja je dostupna preko stranice Andorskog državnog arhiva jest mogućnost objave sadržaja na društvenim mrežama poput Twittera i Facebooka.

6.5. Danski državni arhiv

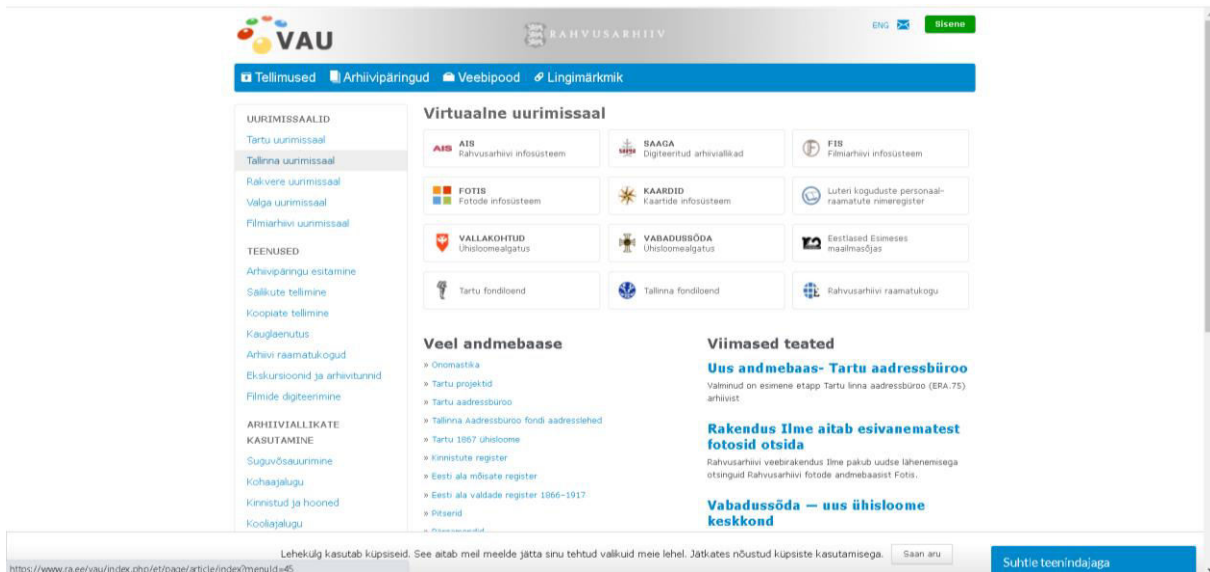

Slika 5: Mrežna stranica Danskog državnog arhiva

Danski državni arhiv dostupan je na dva jezika, engleskom i danskom, a koristi digitalnu uslugu tj. informacijski sustav pod nazivom „Daisy“ koja korisnicima pomaže u pronalasku željenih dokumenata bilo u digitalnom obliku kojeg možemo pregledavati preko interneta ili uz narudžbu za korištenje u virtualnim čitaonicama. Dostupno je arhivsko gradivo koje potječe od 12. stoljeća nadalje, a sadrži više od 90.000 zapisa o stvarateljima arhiva. Korištenjem ove digitalne usluge postoji mogućnost stvaranja korisničkog računa koji nam omogućuje dodatne pogodnosti. Korisnički račun možemo u bilo kojem trenutku izbrisati te mijenjati podatke koje smo prethodno unijeli. Jedna od pogodnosti obuhvaća i naručivanje arhivskog gradiva. Naručivanje arhivskog gradiva proces je koji se odvija u više koraka. Prvi korak podrazumijeva korisnikov zahtjev za određenim gradivom koje smatra potrebnim. Sljedeći korak je korak koji ovisi o zaposlenicima koji procjenjuju zadovoljava li korisnik uvjete za posudbu određenog gradiva. Zaposlenici imaju pravo prihvatiti posudbu i korisniku omogućiti korištenje željenog arhivskog gradiva ili odbiti narudžbu. U slučaju da je narudžba odbijena, zaposlenici arhiva obvezani su poslati mail u kojem moraju iznijeti objašnjenje za takvo postupanje korisničkim upitom za posudbu gradiva. Do odbijanja gradiva uglavnom dolazi zbog toga što su potrebne posebne dozvole za pristup određenim vrstama gradiva ili zbog toga što se gradivo pokušava naručiti više od šest mjeseci unaprijed. U slučaju da je arhivsko gradivo odobreno za korištenje, korisnik ga dobiva na uvid u čitaonici. Osim toga, narudžbu gradiva moguće je i otkazati u slučaju da je došlo do zabune ili da korisniku više nije potreban određen dokument. Ako je dokument korisniku potreban na duže vrijeme od zadanog roka koji je određen, može zatražiti produljenje posudbe. Pretraživanje dokumenata

odvija se kroz više odrednica koje korisnik sam odabire, odnosno korisnik sam određuje koje podatke upisuje u tražilicu. Bitno je da su podaci relevantni i preporučljivo je staviti što više podataka o dokumentu kako bi se suzio broj dokumenata koji odgovaraju našem pretraživanju. Upisivanjem vremenskog perioda u kojem je arhivsko gradivo nastalo sužavamo pretraživanje na sve dokumente vezane uz taj period. Druga vrsta podatka koju korisnici mogu upisati su arhivske serije koje se sastoje od više dokumenata. Arhivske serije mogu se sastojati od nekolicine dokumenata pa sve do nekoliko stotina dokumenata. Sljedeći podatak odnosi se na stvaratelja arhivskog gradiva, a to može biti neka udruga, osoba ili kompanija. U slučaju da korisnik posjeduje više informacija o željenom dokumentu moguće ih je sve upisati u predviđeno polje u tražilici. Tražilica je uvelike pojednostavljena te sve varijacije slova prepoznaje pod istim znakom pa se tako primjerice upisivanjem slova „a“ dobivaju isti rezultate kao i za slova á, â, ã. Također se kod pretraživanja preporuča uporaba sinonima ako pretragom ne dobijemo željene rezultate. Osim toga, preporuča se i upisivanje podataka u singularu, obraćanje pažnjepri upisivanjupodataka u dio predodređen za tu vrstu podataka tepažljivo upisivanje podataka kako bi bili ispravno upisani. U fundusu državnog arhiva nalaze se dokumenti sve od dvanaestog stoljeća do danas kojeg je nastalo djelovanjem više od 90 tisuća arhivskih stvaratelja. Digitalna usluga „adgangforalle“ pomaže disleksičnim osobama pri korištenju sadržajem kojeg „Daisy“ nudi tako što iščitava sadržaj stranice ili dokumenta korisnicima. Ovo digitalno pomagalo stvoreno je 2002. godine te od tad pomaže korisnicima iščitavajući gotovo milijun digitalnih tekstova godišnje. Unatoč tome što ova usluga uvelike pomaže osobama koje otežano čitaju, nije predviđena za slabovidne i slijepe osobe zbog čega su one primorane koristiti naprednije alate. Sljedeća usluga koju valja istaknuti je „Arkivaleironline“ koji se sastoji od digitaliziranih župnih registara i popisa stanovništva. Nadalje, danska demografska baza podataka nudi mogućnost pregleda korisnikovih predaka te nudi niz različitih izvora za pretraživanje. Kako bi korisnici mogli koristiti dansku demografsku bazu podataka, potrebno je znati osnovne podatke koji će poslužiti kao kriteriji za pretraživanje. Osim navedenog, moguće je tražiti pojedince ili pak cijele obitelji. Baza podataka svakodnevno se nadopunjava, a za to su zaslužni volonteri. Dokumente i podatke o dokumentimamoguće je printati, a digitalne se usluge mogu i dijeliti s drugim korisnicima preko društvenih mreža poput Twittera i Facebooka ili pak slanjem maila putem elektroničke pošte.

6.6. Estonski državni arhiv

Slika 6: Estonski državni arhiv

Estonski državni arhiv aktivan je na društvenim mrežama gdje pokušava privući što veći broj korisnika. U današnjem digitalno dobu velik broj ljudi, pogotovo mlađe generacije, dobiva informacije preko interneta i društvenih mreža. Samim time veći broj korisnika dolazi u kontakt s državnim arhivom. Arhiv je aktivan na Flickr-u, Facebooku, Instagramu te Twitteru preko kojih svakodnevno objavljuju zanimljivosti i obavijesti koje su vezane uz arhivsko gradivo ili sam arhiv. Kao i većina drugih državnih arhiva, jedna od usluga jest prijevod sadržaja stranice na službeni jezik Europske unije, odnosno engleski jezik. Jedna od korisnih usluga koja je od velike koristi svim uzrastima i vrstama korisnika je chat. Za chat je zaslužan software tawk.to uz čiju pomoć možemo kontaktirati zaposlenike arhiva te u relativno kratkom roku dobiti odgovor na pitanja koja nas zanimaju. Osim prethodno nabrojanih društvenih mreža, estonski državni arhiv također je aktiva na YouTubeu gdje nastoje objavljevati poučan sadržaj, arhivska djelovanja i sadržaj vezan uz arhivsko gradivo. U slučaju da pojedina organizacija ili skupina ljudi namjerava posjetiti državni arhiv, na stranici se nalazi digitalna usluga koja omogućuje upisivanje svih potrebnih podataka u formular koji se potom šalje u estonski državni arhiv na pregled te na konačno odobrenje ili odbijanje zahtjeva. AIS ili takozvani *archival information system* omogućuje korisnicima pretraživanje digitalnih dokumenata koji se čuvaju u estonskom državnom arhivu. „AIS je usluga slična elektronskim bazama podataka koje koriste knjižnice kako bi korisnicima omogućili brzo i olakšano pronalaženje željene knjige u kolekciji.“ (Archival information system, 2021). Kao i svaka druga tražilica, AIS funkcionira na način da se ključna riječ upiše u tražilicu nakon čega korisnik dolazi do dokumenata relevantnih s obzirom na upisanu riječ. Popis dokumenata

nastao nakon unošenja ključne riječi u tražilicu razvrstavase ovisno o broju pronađenih ključnih riječi u dokumentu prema vjerojatnosti kako je određeni dokument onaj dokument kojeg korisnik zapravo i traži. Nadalje, dokument može biti pismo, fotografija ili mapa, a slaže se ovisno o vrsti gradiva i sadržaja, odnosno grupiraju se prema zajedničkim obilježjima. Većina zapisa koji se nalaze u estonskom državnom arhivu pretežno su napisani na ruskom, njemačkom, švedskom i estonskom jeziku uz svega nekolicinu dokumenata na engleskom, francuskom ili nekom drugom jeziku. Uz obično pretraživanje tražilicu je moguće koristiti i za takozvano napredno pretraživanje. Napredno pretraživanje predstavlja opciju koju ima velik broj tražilica poput Googlea, Yahooa i Binga, a omogućuje dodatno ograničavanje pretraživanja te pronalazak dokumenata upisivanjem dodatnih podataka u tražilicu. Naime, napredno pretraživanje korisnik upotrebljava kada želi pronaći sve datoteke starije, odnosno mlađe od određenog datuma ili ako poznaje točan referentni kod. Također, napredno pretraživanje učinkovitije je u situacijama u kojima znamo određene podatke o željenom dokumentu. Napredno pretraživanje sastoji se od dvije sekcije: deskriptivne jedinice i stvaratelja gradiva. Deskriptivne jedinice označavaju zapise i arhivsko gradivo, a uz pomoć njih korisnik može pretraživati koristeći naziv dokumenta ili mjesto nastanka. S druge strane, stvaratelji su institucije ili osobe čiji su dokumenti sačuvani u arhivskim institucijama, stoga pretraživanje po podacima o stvarateljima omogućuje pronalazak dokumenata vezanih uz pojedine institucije ili autore. Rezultati pretraživanja mogu se organizirati abecedno i kronološki, ovisno o korisničkim potrebama. AIS, također, možemo promatrati i preko brojača koji prikazuje količinu arhivskog gradiva, arhivskih fondova i korisnika arhivskog gradiva (ibid.) Sljedeća digitalna usluga Estonskog državnog arhiva jest Saaga. „Saaga je kolekcija digitaliziranog arhivskog gradiva Estonskog državnog arhiva i Gradskog arhiva grada Tallinna, koja sadrži kopije dokumenata koji se najčešće koriste u čitaonicama i dokumente koji su od velike važnosti korisnicima.“ (Saaga, 2021). U početku, točnije 2004. godine, Saaga je postojala samo u prostorijama državnog arhiva čineći uslugu koja sadrži korisne genealoške materijale, dok je godinu dana kasnije Saaga puštena u javnu uporabu. Arhivski se zapisi nadopunjuju svakodnevno te su dostupni velikom broju korisnika, a sama brojka digitaliziranog gradiva danas doseže brojku veću od devet milijuna. Saaga obuhvaća velike količine gradiva koje se razlikuju ovisno o tematici, razdoblju u kojem je nastalo to gradivo i mnogim drugim parametrima. Vrste tražilica koje možemo pronaći na Saaga-i obuhvaća muzejske kolekcije, crkvene zapise, vojne zapise, povijesne zapise o Estonskim gradovima, grbove i mnoge druge. Svako pretraživanje dokumenata uz pomoć jedne od

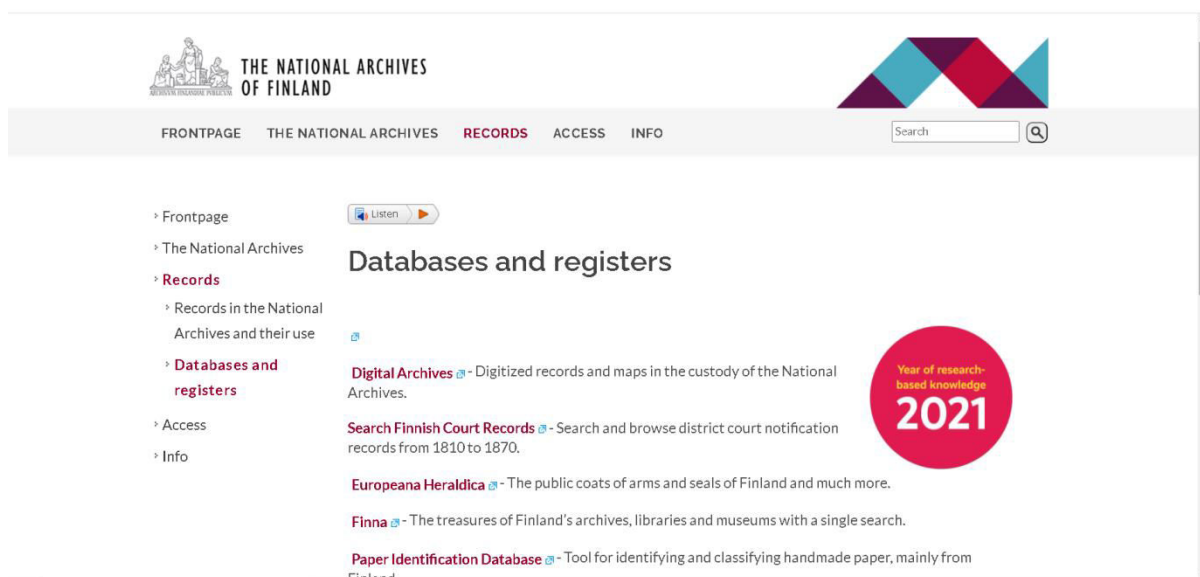
tražilica nudi pristup velikoj količini podataka koja je dostupna korisnicima na pregled i korištenje.

Također postoji i digitalna usluga za pomoć korisnicima pri pretraživanju digitaliziranog video i audio gradiva pod nazivom filmiarhiivinfosustem, dok se samog gradivo čuva u prostorijama državnog arhiva. Korisnici istovremeno mogu pretraživati obje vrste gradiva, no kao i kod svih drugih usluga potrebno je znati pojedine podatke o gradivu. U slučaju da korisnik traži vizualno i/ili auditivno gradivo potrebno je unijeti neki od zadanih podataka: naziv gradiva, producenta (stvaratelja gradiva), datum (od do), izvođača te ključne riječi koje bi se mogle odnositi na gradivo. U slučaju da želimo pretraživati samo vizualno arhivsko gradivo, moguće je upisati i nekoliko dodatnih podataka o gradivu koje uključuju: žanr, arhiv u kojem se gradivo nalazi te arhivski broj gradiva. S druge strane, za auditivno gradivo postoji opcija odabira vrste medija poput zvučnih kazeta, zvučnih vrpca, zvučnih diskova i snimaka koje sadrže digitalni zvuk. Sva pretraživanja mogu se voditi nad svim gradivom ili samo nad digitaliziranim gradivom.

Druge digitalne usluge dostupne na stranici Estonskog državnog arhiva su FOTIS (baza podatak koja sadrži fotografije), MAPS (registar mapa), sudske dokumente, dokumenti o estonskim vojnicima iz prvog svjetskog rata, dokumenti vezani uz Estoniji u stranim arhivima i mnoge druge usluge.

Estonski državni arhiv sadrži velik broj drugih digitalni usluga, a gradivo koje korisnici pronalaze uz pomoć tih usluga mogu koristiti u virtualnim čitaonicama. Stvaranjem računa nudi se mogućnost naručivanja dokumenata za korištenje u virtualnim čitaonicama. Kako bi naručili gradivo potrebno je ispuniti formular u kojem navodimo vrstu narudžbe, odnosno svrhu naručivanja koja može biti u istraživačke svrhe, edukativne ili ine. Nakon popunjavanja formulara i slanja istog, potrebno je pričekati odobrenje arhiva. Također, narudžbu se može pratiti, odnosno korisnik može vidjeti je li dokument odobren za korištenje ili još čeka odobrenje. Nakon što je zahtjev odobren, korisniku je prethodno naručeno gradivo dostupno za korištenje. Uz sve navedeno, pojedine je dokumente moguće obilježiti i sačuvati za naknadno korištenje.

6.7. Finski državni arhiv

Slika 7: Mrežna stranica Finskog državnog arhiva

Sadržaj Finskog državnog arhiva prilagođen je većem broju korisnika iz raznih država čemu pridonosi dostupnost stranice na pet različitih jezika, finskom, švedskom, engleskom i ruskom. Osim što su omogućili prijevod sadržaja na razne jezike te time riješili pitanje jezične barijere, stranica također prilagođena svim generacijama na njima najbliži način. Jedan od možda i najbitnijih načina pristupa mlađim generacijama jest putem društvenih mreža. Prema tome, Finski državni arhiv aktivan je na Facebooku, Twitteru, Flickr-u i YouTubeu, a na njima se objavljuje sadržaj vezan uz rad arhiva, informacije o arhivu te arhivskom građivu koje se čuva unutar njega. Osim toga, na društvenim mrežama dostupne su i fotografije koje prikazuju povijesni razvoj arhiva, njegovo građivo i osoblje. Što se digitaliziranog građiva tiče, građivo je raspoređeno ovisno o sadržaju i njegovoj vrsti. Digitalne usluge omogućuju pretraživanje digitaliziranih dokumenata u raznim bazama podataka i registrima. Takve usluge omogućuju pretraživanje digitalnog arhiva, sudskih zapisa, Europeana Heraldica, Finna, bazu podataka za identificiranje papira, Astia digitalnu uslugu i Arhivski Portal Europe (APE). Važno je istaknuti kako je sadržaj koji se nalazi na stranicama Finskog državnog arhiva prilagođen za korištenje slijepih i slabovidnih osoba. Usluga koja je primarno namijenjena za slijepe i slabovidne osobe jest usluga Read Speaker koja osim iščitavanja građiva, korisnicima omogućuje preuzimanje audio zapisa na računalo kako bi sadržaj mogli slušati i bez korištenja internetske mreže. Spremljeni je zapis također moguće premotati do željenog dijela teksta, pojačati glasnoću, pauzirati i koristiti mnoge druge značajke poput prilagođene brzine čitanja teksta, boje fonta i veličine fonta.

Digitalni arhiv sadrži velik broj digitalnih dokumenata do kojih dolazimo upisivanjem ključnih riječi u tražilicu. Sama usluga i gradivo koje se nalazi na njoj dostupno je na tri jezika: švedskom, finskom i engleskom. Pretraživanjem se korisniku nude dokumenti koji odgovaraju upisanom pojmu. Pronalaskom dokumenta moguće je saznati pojedine podatke o njemu te pregledavati dokumente sa sličnim podacima, drugim riječima, pritiskom na stvaratelja saznajemo za koje se još druge dokumente on navodi kao stvaratelj. Arhivsko se gradivo također može pregledavati i pretraživati preko hijerarhijske strukture koja korisniku omogućuje dodatni uvid i preglednost u organizaciji gradiva. Uz sve navedeno, digitalizirane dokumente korisnik može preuzeti i na osobno računalo.

Sljedeća digitalna usluga dostupna preko Finskog državnog arhiva jest baza podataka koja sadrži sudske zapise nastale između 1810. i 1870. godine. Tražilica pretražuje dokumente ovisno o upisanoj riječi te pregledavajući transkript dokumenta izbacuje slike dokumenata za koje smatra odgovarajućim prema rezultatima pretraživanja. Često dolazi do situacije da se pronađe veća količina riječi od kojih se pojedini dijelovi teksta ne podudaraju s traženim pojmom, do čega dolazi iz razloga što je mnogo teže prepoznati pisanu riječ s obzirom da se u dokumentu pisalo krasopisom ili nekim drugim načinom koji otežava pretraživanje. U slučaju da smo pronašli željeni dokument moguće je otvoriti cijeli prikaz dokumenta i saznati malo više podataka o njemu te ga preuzeti na računalo.

Nadalje, Europeana Heraldica baza je podataka koja sadrži više od 8000 povijesnih grbova vezanih uz Finsku, a od nedavno su im pridruženi i grbovi od ostalih baltičkih i skandinavskih zemalja. Uslugom je moguće pretraživati uz pomoć tražilice upisivanjem ključne riječi ili ć filtriranjem pretrage dokumenata u bazi podataka.

Finna je usluga koja sakuplja materijal iz stotina finskih organizacija te ih predstavlja korisnicima kao bitno. Gradivo koje je moguće pronaći na ovoj usluzi varira o formatu pa su korisnicima tako dostupne slike, literatura, novine, karte, predmeti, filmovi i umjetnine. Sastoji se od nešto više od dva milijuna dokumenata koje je moguće pretraživati ovisno o vrsti gradiva ili prema nazivu dokumenta, odnosno prema nekom njegovom obilježju.

Još jedna digitalna usluga Finskog državnog arhiva je Astia koja također služi kao baza podataka s velikim brojem digitaliziranog gradiva. Putem nje moguće je pretraživati materijale pohranjene u državnom arhivu, naručivati materijale za uporabu u čitaonicama arhiva, prijaviti se za korištenje ograničenog materijala (materijala koji nije za javnu uporabu), pratiti svoje narudžbe te saznati informacije vezane uz državni arhiv.

6.8. Francuski državni arhiv

Slika 8: Mrežna stranica Francuskog državnog arhiva

Francuski državni arhiv podijeljen je na tri institucije koje obavljaju funkciju državnog arhiva. Prva institucija jest Državni arhiv koji „sakuplja, čuva i distribuira arhivsko gradivo nastalo od strane vlade ili centralnih institucija, te privatnih fondova.“ (Francuski državni arhiv, 2021) Sljedeća nacionalna arhivska institucija jest Državni arhiv prekomorskih teritorija koji je zadužen za sakupljanje javnog arhivskog gradiva francuskih prekomorskih kolonija. Treća arhivska institucija, poznata pod nazivom Archives nationales du monde du travail „čuva javno i privatno arhivsko gradivo sastavljeno od svih aktera u svijetu rada i ekonomskih i društvenih pokreta“ (Francuski državni arhiv, 2021) Sama je stranica Francuskog državnog arhiva dostupna na tri jezika, odnosno francuskom, engleskom i španjolskom. Jedna od prvih usluga koju možemo uočiti na jest opcija povećanja i smanjivanja fonta teksta u slučaju da je korisnicima potrebna takva pomoć pri pretraživanju arhivskog gradiva. Kao i većina modernih državnih arhiva, sadržaj objavljuje na društvenim mrežama poput Twittera, Facebooka, Pinteresta i Instagrama privlačeci na taj pretežno mlađu publiku, to jest nove korisnike mlađih generacija. Osim toga, na uslugama poput Daily motiona i YouTubea objavljuju video zapise vezane uz arhivsko gradivo i događaje povezane sa samom institucijom i gradivom koje se u njoj čuva. Još jedna digitalna usluga koju pruža Francuski državni arhiv zove se virtualna soba s inventarom. Ta usluga broji oko dva milijuna digitaliziranih dokumenata uključujući dokumente iz baza podataka poput Arcade (informacija o kupovini umjetnina između 1800. i 1969. godine), Archim (antologija digitaliziranih slika amblematskih dokumenata) i Leonore (dokumenti o Legiji časti od 1800. do 1976. godine). Osim toga, digitalizirano je gradivo podijeljen na tematske grupe te je na taj

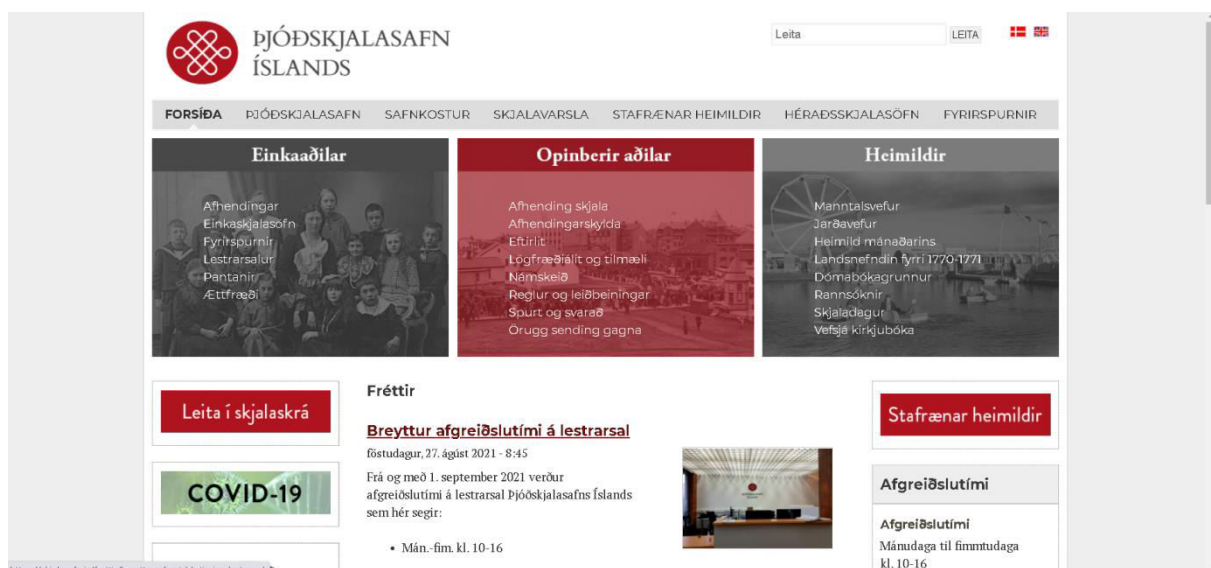
način jednostavno i brzo pronaći podatke o pojedinim povijesnim ličnostima, poput Charlesa de Guellea, Louisa XVI. i Marie-Antoinette, te događajima, poput svjetskih ratova i ropstva kroz povijest. U slučaju da nas zanima određena povijesna ličnost, moguće je pronaći sve dokumente koji su vezani uz nju ili u kojima se bar u naznakama spominje. Digitalizirane dokumente korisnik može pregledavati te uz to i koristiti razne usluge koje pomažu pri pregledu određenog dokumenta preko interneta. Usluge koje su dostupne korisnicima za lakše korištenje dokumenata čine: povećavanje dokumenta radi veće preglednosti, promjena svjetline i kontrasta dokumenta radi lakšeg raspoznavanja slova i riječi, zakretanje dokumenta u slučaju da su pojedine riječi ili rečenice zapisane na neki drugi način od ostatka teksta, preuzimanje datoteke na vlastito računalo, dijeljenje linka datoteke s ostalim korisnicima te printanje taj isti dokumenata. Uz to korisnik datoteke može preuzeti u pdf formatu koji mu naknadno omogućuje još više opcija. Druga podjela gradiva po kojoj možemo pretraživati gradivo ovisna je o vremenu nastanka dokumenta ili njegovom sadržaju. Podjela se sastoji od dokumenata nastalih u takozvanom antičkom režimu (prije 1789.), dokumenata nastalih u razdoblju od 1789. do danas te arhivsko gradivo koje se odnosi na individualce, obitelji ili udruge, odnosno organizacije. Dokumente koji su svrstani pod antički režim moguće je pretraživati po klasifikacijskoj shemi ili arhivskoj grupi. Klasifikacijska shema uključuje podjelu dokumenata po tematskim obilježjima, pa kao primjer valja navesti administrativne dokumente, povijesne dokumente i slično. Druga vrsta pretraživanja temelji se na arhivskoj grupi, odnosno na podrijetlu dokumenta. Obje vrste temelje se na nekoj vrsti hijerarhijske strukture, no dok prva vrsta pretraživanja ovisi o tematici, druga ovisi o institucijama u kojima je gradivo nastalo. Gradivo nastalo između 1789. godine pa sve do danas također se može pretraživati preko klasifikacijske sheme i preko stvaratelja gradiva, odnosno osobe, obitelji ili organizacije koja je stvorila pojedino arhivsko gradivo. Arhivsko gradivo koje se odnosi na individualce, obitelji ili udruge moguće je pretraživati preko fondova i zbirki koji su prvo prezentirani po tipu dokumenta, a nakon toga i po abecednom poretku ovisno o imenu organizacije ili prezimenu neke obitelji.

Državni arhiv francuskih prekomorskih teritorija dostupan je samo na francuskom jeziku. Na njemu je moguće pronaći velik broj digitalnih usluga koje sačinjavaju digitalni online inventari, obiteljske baze podataka, geografske karte i povijesni podaci, registri civilnog statusa, vojni registri, fotografske baze podataka te registri osuđenika i zatvorenika.

Archives nationales du monde du travail također je dostupan samo na francuskom jeziku. „Glavna misija je klasificiranje, očuvanje i promocija arhivskog gradiva koje stvaraju osobe

koje se bave ekonomijom te razne organizacije, zajednice i udruge.“ (Archives nationales du monde du travail, 2021). Arhiv ima pohranjen velik broj ručno pisanih i printanih dokumenata, ali i fotografija, postera i drugih audio i audiovizualnih dokumenata. Digitalizirano gradivo koje je korisnicima dostupno za korištenje preko Archives nationales du monde du travail moguće je pregledavati preko abecednog i tematskog poretka. Pri pronalasku gradiva, korisnik može saznati mnogo informacija vezanih uz sam dokument kao što su mjesto nastanka, tematika, pravni statusa te sažetak. Gradivo je također moguće preuzeti na računalo, pregledati u pdf formatu te printati.

6.9. Islandski državni arhiv

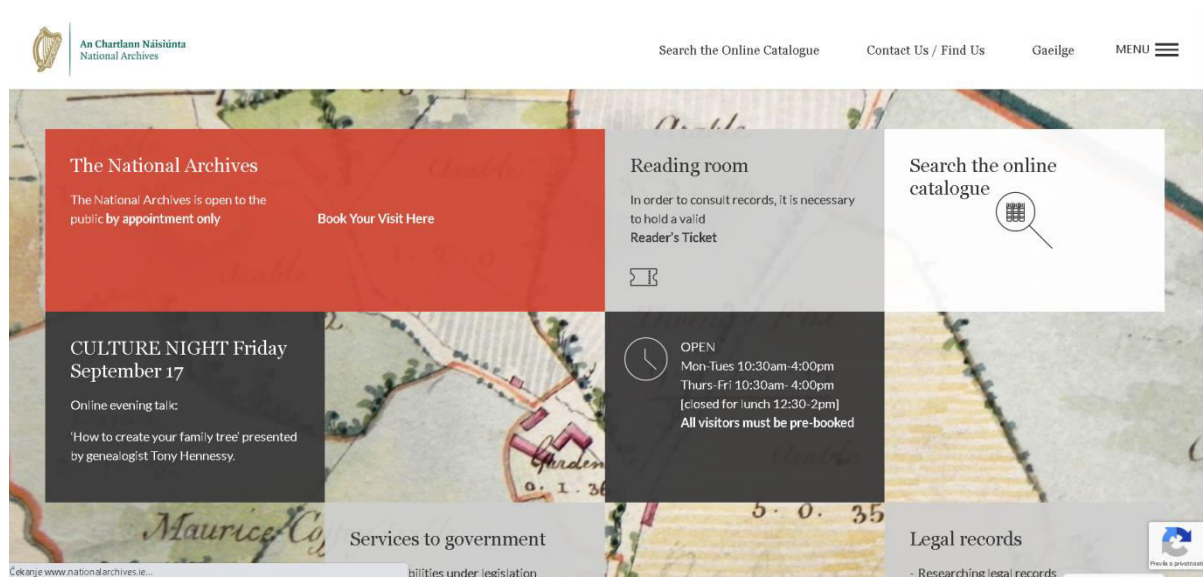

Slika 9: Mrežna stranica Islandskog državnog arhiva

Islandski državni arhiv dostupan je na islandskom, danskom i engleskom jeziku, a digitalna usluga Islandskog arhiva nudi pretraživanje dokumenata vezanih uz osobe, zemljišta i pravne dokumente. Dokumenti vezani uz osobe uključuju dokumente poput svećeničkih knjiga, baza popisa putovnica i emigracijskih registara, zemljišni dokumenti uključuju nekretnine, karte za lov na tune i razna druga zemljišta, dok pod pravnim dokumentima možemo pronaći zapise o preminulim osobama, sudske odluke i ostavinske rasprave. Tražilica dokumenata vezanih za ljude zahtjeva upisivanje podataka u tražilicu ili odabir nekog od ponuđenih podataka iz padajućeg izbornika. U prilog tome valja navesti kako baza popisa u padajućem izborniku nudi pretraživanje po godinama (1703, 1835, 1920. i druge) te kako korisnik može odabrati više nakon čega dobiva opširnije rezultate istraživanja. U slučaju da su pojedini podaci poznati korisniku postoji opcija upisivanja grada, države, dobi ili statusa osobe koju traži. Rezultati pretraživanja daju korisniku imena osoba iz baze podataka, klasu, odnosno poziciju

koju je osoba obavljala ili zanimanje kojim se bavila, grad u kojem je osoba živjela, spol, bračno stanje, dob i pokrajinu. Digitalna usluga koja uključuje dokumente vezane uz zemljišta nudi pregled procjena zemljišta nastalih početkom 20. stoljeća. Osim toga dostupni su podaci o lokaciji svakog pojedinog zemljišta i godine kada se radila navedena procjena. Pojedine dokumente ili knjige moguće je pronaći u digitaliziranom obliku tako što su one skenirane i dostavljene na stranicu kako bi bile dostupne korisnicima. S druge strane, pravni dokumenti poput dokumenata o preminulim osobama nude tražilicu uz pomoć koje korisnici sužavaju polje pretraživanja i dobivaju manji broj dokumenata. Podaci koje korisnici mogu upisati, u slučaju da su im uopće poznati, čine: ime preminule osobe, starost, spol, pokrajina, godina smrti te godina rođenja. Što se sudskih odluka i suđenja tiče, dostupni su podaci o datumu suđenja, ključnim riječima, mjestu na kojem se suđenje odvijalo te sadržaju samog suđenja. Uz to, pojedini zapisi sadrže i digitalizirane zapisnike sa suđenja. Isto tako moguće je pretraživati i glosar te popis kratica i simbola. Glosar se pretražuje uz pomoć tražilice na način da se upiše pojam za kojeg korisnik želi dobiti objašnjenje. Također je ponuđen i popis najčešće traženih pojmova i onih koji su nedavno mijenjani. S druge strane, popis kratica i simbola sadrži velik broj primjera koji korisnicima pomažu u čitanju dokumenata i korištenju sadržaja koji se nalazi na stranicama Islandskog državnog arhiva. Naposljetku, kada govorimo o kraticama, kao jedan od primjera moguće je navesti *7ber* koji služi kao oznaka za sedmi mjesec, odnosno srpanj.

6.10. Irski državni arhiv

Slika 10: Mrežna stranica Irskog državnog arhiva

Irski državni arhiv dostupan je na irskom i engleskom jeziku, a unatoč tome što je engleski jezik službeni jezik Irske, Irci nastoje potaknuti stanovništvo na učenje irskog jezika kako bi povećali broj govornika. Jedan od načina za povećanje broja govornika jest korištenje usluga državnog arhiva dostupnih upravo na irskom jeziku. U jeku nepovoljne epidemiološke situacije, arhiv nakon razdoblja karantene ponovno otvara svoja vrata, no korisnici su ovog puta obvezni rezervirati svoj termin dolaska preko digitalne usluge ponuđene na njihovoj stranici. Zainteresiranost i potreba za arhivskim gradivom je velika te su svi termini brzo popunjeni. Arhiv je aktivan na društvenim mrežama kao što su Facebook, Instagram i Twitter, gdje učestalo objavljuju informacije vezane uz samu instituciju i gradivo koje se čuva u njoj. Sljedeća digitalna usluga koja privlači veći broj korisnika su digitalne izložbe. Irski državni arhiv sadrži velik broj digitalnih izložbi koje ukazuju na vrijednosti pojedinog arhivskog gradiva kroz povijest, ali i danas. Neke od dostupnih digitalni izložbi su *Agrikulturalna edukacija*, *Istražite državni arhiv*, *Požar u sirotištu st. Joseph* i mnoge druge. Osim toga dostupan je i glosar s velikim brojem pojmova koji pomaže korisnicima u razumijevanju nepoznatih riječi. Nadalje, online katalogom moguće je pretraživati upisujući pojma u tražilicu ili korištenjem naprednog pretraživanja. Napredno pretraživanje podrazumijeva upisivanje naslova, stvaratelja gradiva te godinu nastanka. Također je moguće odabrati po kojem od navedenih kriterija korisnici žele da gradivo bude razvrstano te žele li da putanja bude uzlazna ili silazna. Prilikom pronalaska dokumenta korisnicima je ponuđen veći broj podataka o tom istom dokumentu, a pod njima podrazumijevamo referencu, datum, stvaratelja gradiva, veličinu gradiva, jezik na kojem je gradivo napisano i povijest stvaratelja. Uz to, korisnik može vidjeti hijerarhijsko stablo arhivskog gradiva zbog čega zatim dobiva uvid u organizaciju gradiva. U slučaju da je korisniku potreban prethodno korišten dokument postoji opcija korištenja povijesti pretraživanja u kojoj su zabilježeni svi dokumenti kojima je korisnik pristupio koristeći tražilicu Irskog državnog arhiva. Postoji i mogućnost printanja za sve rezultate koji se nalaze na korisničkom sučelju nakon pretraživanja, ali i podataka o pojedinom dokumentu kojeg je korisnik odabrao te tražio uvid u podatke o tom gradivu. Sljedeće pomagalokojeg možemo uočiti unutar Irskog državnog arhiva je pretraživanje baze podataka vezane uz rodoslovlje. Rodoslovlje je popunjeno uz pomoć raznih popisa stanovništva koji su dostupni pretraživanjem baze podataka, a pretražuje se odabirom razdoblja koje korisnika zanima te upisom podataka u tražilicu. Podaci potrebni za pretraživanje tražilicom su godina popisa stanovništva, prezime, ime, pokrajina, ulica, grad, dob i spol. U slučaju da je korisnik u potpunosti siguran u točnost upisanih podatak moguće je pretraživati dokumente koji odgovaraju samo upisanim podacima, ali ne i sličnih dokumenata

s nekolicinom promjena. Pri pronalasku željene osobe i njenim odabirom, korisnik dobiva na uvid informaciju o svim osobama koje su prebivale na toj istoj adresi te njihove podatke koji uključuju ime i prezime, dob, spol, religiju i obiteljski odnos.

6.11. Talijanski državni arhiv

Slika 11: Mrežna stranica Generalne direkcije arhiva

Za razliku od prije navedenih državnih arhiva država s područja Europe, Talijanski je državni arhiv dostupan je samo na službenom jeziku Italije, odnosno na talijanskom. Prvo što možemo zamijetiti jest usluga postoji usluga namijenjena osobama s poteškoćama u vidu te slabovidnih osoba, a odnosi se na povećavanje i smanjivanje fonta teksta. Jedna od zanimljivijih usluga koje ovaj arhiv nudi je geografska karta preko koje korisnici mogu pronaći sve institucije, odnosno državne arhive putem kojih mogu pristupiti željenom arhivskom gradivu. Geografska karta nudi mogućnost odabira grada u kojem se korisnik nalazi te povećanje i smanjivanje same mape radi lakše preglednosti. Važno je napomenuti kako su u prilog lakšeg snalaženja korisnika sve arhivske institucije istaknute na mapi. Osim toga, korisniku je otvorena opcija i pretraživanja digitaliziranim publikacijama. No, u vezi s tim nije na odmet napomenuti kako je proces digitaliziranja publikacija još u tijeku te kako će s vremenom sve veći broj biti dostupan korisnicima u digitalnom obliku. Pretraživanje publikacijama moguće je vršiti na dva načina, odnosno osnovnim pretraživanjem pod kojim podrazumijevamo upisivanje naslova publikacije, te s druge strane naprednim pretraživanjem koje zahtjeva upisivanje većeg broja podataka o dokumentu. Naime, napredno pretraživanje podrazumijeva upisivanje podataka poput autora, mjesta i godine nastanka te informacije o vrsti publikacije. Kako bi korisnici dobili sav digitaliziran sadržaj u pdf formatu potrebno

je označiti navedenu opciju unutarnjega pretraživanja. Popunjavanjem drugih parametara u tražilici korisnici sužavaju svoje pretraživanje te na taj način na uvid dobivaju dokumente ovisno o relevantnosti prethodno navedenih informacija u tražilici. Nakon upisivanja podataka u tražilicu korisniku su ponuđeni svi dokumenti koji se odnose na upisane podatke. Uz naslov dokumenta, dostupni su i podaci o autoru, broju stranica, godini i mjestu nastanka. Korisnicima je također vidljiv i podatak koji govori koji su dokumenti dostupni u digitalnom obliku na način da je uz njih prikazana ikona Adobe Acrobat Readera koji služi za otvaranje i korištenje dokumenata u pdf formatu. Samim ulaskom u pdf format dokumenta, datoteka se preuzima na računalo nakon čega korisnici mogu dalje uređivanje dokumenta, koristiti ga te printati.

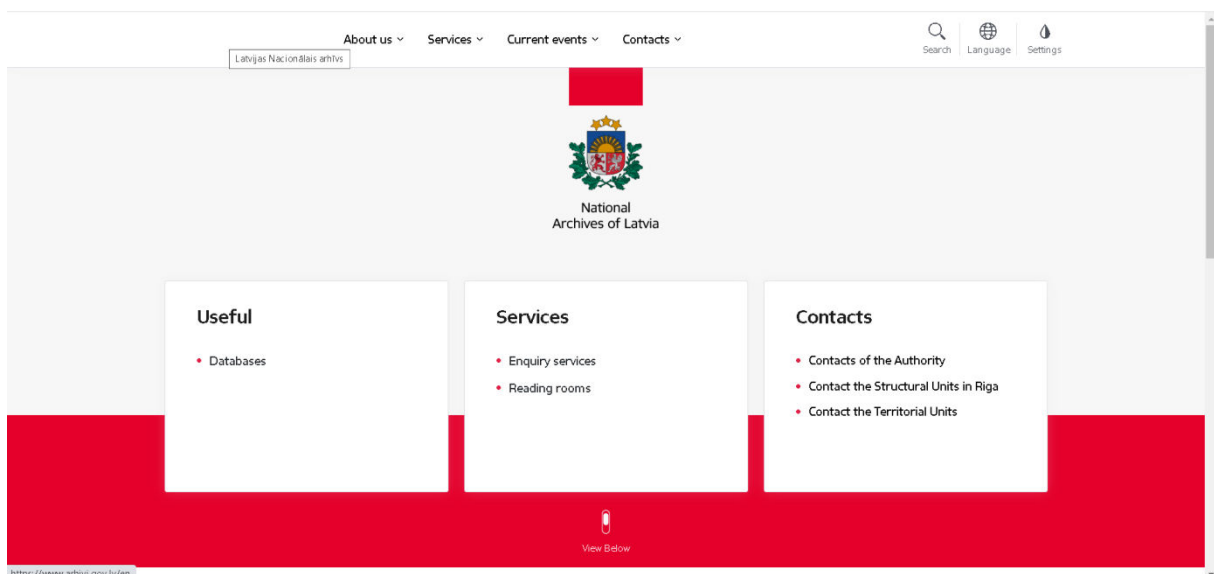
Uz sve spomenuto, stvoren je i portal državnog arhivskog sustava kojem su glavni ciljevi sakupljanje i očuvanje arhivskog gradiva te njegova distribucija koja bi pridonijela dostupnosti sadržaja što većem broju korisnika. Također, Talijanski državni arhiv nastoji svojim korisnicima prikazati gdje je arhivsko gradivo pohranjeno, na koji mu se način može pristupiti te uz to nudi i komunikaciju s drugim portalima i arhivima u svrhe prikupljanja i digitaliziranja što veće količine gradiva. Različite vrste gradiva pohranjene su na ovoj digitalnoj usluzi kao što su digitalni dokumenti poput fotografija, video zapisa te audio zapisa, katalozi arhivskih resursa koji sadrže informacije o arhivskom gradivu, bibliografski resursi koji su relevantni za arhivsku domenu, vijesti, informacije i razni tekstovi te sadržaj koji bi mogao doprinijeti korisnicima. Informacijski sustav arhivskog gradiva omogućuje pretraživanje gradiva uz pomoć više kategorija. Jedna od kategorija je pretraživanje institucija koje pohranjuju arhivsko gradivo. Kako bi korisnik pronašao željenu instituciju potrebno je upisati pojedine podatke o njoj, a ti se podaci odnose na ime, regiju, provinciju, neke ključne riječi vezane uz instituciju te tematiku gradiva koja se nalazi u instituciji. Pronalaskom željene institucije korisniku su dostupne informacije o nazivu institucije, vrsti institucije, opisu institucije gdje se sama institucija nalazi. Također, korisnicima su ponuđeni arhivi koji sadrže sličnu vrstu gradiva kako bi mogli proširiti svoja saznanja o području njihova interesa i pretraživanja. Sljedeća kategorija je pretraživanje po stvarateljima arhivskoga gradiva koja od korisnika traži upisivanje podataka poput imena, ključnih riječi povezanih s stvarateljem, mjesta, vremena te zanimanja, odnosno kvalifikacije koje je stvaratelj stekao. S obzirom da stvaratelj gradiva može biti i osoba i institucija, to jest neka organizacija, korisnici moraju razlikovati imena institucija od osoba. Podaci o stvaratelju koji su dostupni korisnicima odnose se na naziv organizacije ili osobe koja je stvorila dokument, vrsta institucije ili

zanimanje osobe, gdje se nalazi sjedište organizacije, datum osnivanja te opis, odnosno kratka povijest te institucije. Osim navedenog, postoji još i kategorija pretraživanja arhivskih institucija koja od korisnika zahtijeva upisivanje podataka o nazivu arhivske institucije, regije u kojoj se nalazi, provincije unutar regije te kronološki ekstremi, a uz to je također moguće odabrati jednu od ponuđenih tematskih skupina kojom se arhiv bavi. Važno je napomenuti kako arhivi ne sadrže samo papirne dokumente, nego kako se u njima nalazi i velik broj različitih vrsta dokumenata poput audio zapisa, filmova, crteža, video zapisa, postera itako dalje. Galerija slika sastoji se od tematski grupiranih fotografija, a neke od grupacija su heraldika, ženske haljine i kartografija. Svaka od tih tematskih grupacija sadrži digitalizirano arhivsko gradivo koje korisnici mogu pregledavati i o kojem mogu dobiti pojedine informacije kao što su opis dokumenta, naziv i godina nastanka. Digitalizirano gradivo se može uvećavati i smanjivati kako bi korisnici dobili željenu veličinu i kako bi pregled gradiva bio jednostavniji. Osim toga, moguće je sadržaj pregledavati u dijaprojekciji tise na taj način tijekom određenog vremenskog perioda prikazuju sve slike iz pojedine tematske zajednice.

Digitalna usluga koja nam omogućuje pretraživanje arhivskim gradivom koje se čuva u Talijanskom državnom arhivu, sastoji se od više kategorija po kojima korisnici mogu pretraživati. Svaka kategorija zahtijeva od korisnika neko prethodno znanje o određenoj temi jer bez tog znanja nije moguće pronaći dokument u bilo kojem arhivu pa tako nema razlike ni po pitanju Talijanskog državnog arhiva. Korisnici mogu upisati toponime, antropone, entitete, vrstu dokumenta, osobu ili organizaciju koja ima prava na dokument, tekst koji se nalazi u dokumentu ili odrediti vremenski period nastanka dokumenta. Također je moguće i pretraživanje po vrsti dokumenata pa tako korisnik primjerice može odabrati audio dokumente, fotografije i video zapise, tematskim područjima poput glazbenog arhiva i mode, te uz to postoji i opcija pretraživanja dokumenata ovisno o regiji u kojoj se čuvaju. Osim toga, korisnici mogu odabrati koliko rezultata žele prikazanih na jednoj stranici te na koji način žele da su razvrstani, bilo kronološki prema vremenu nastanka ili abecedno. Određivanjem broja rezultata po stranici i rasporedu dokumenata korisnici dobivaju pregledniji raspored dokumenata u kojem se lakše snalaze i u kojem na jednostavniji način dolaze do željenih podataka. Svaki digitalizirani dokument sastoji se od podataka koji bi korisnicima trebali pomoći u korištenju ove digitalne usluge i u istraživanjima. Također je otvoren i uvid u metapodatke koji dodatno opisuju dokument, a oni uključuju informacije o vlasniku dokumenta, opis, vrstu materijala, naziv dokumenta, godinu nastanka i jezik na kojem je dokument napisan. Sljedeća vrsta pretraživanja digitalnog gradiva uključuje pretraživanje

ovisno o projektu uz koji je taj dokument vezan. Ova vrsta pretraživanja nudi kriterije poput upisivanja teksta ili fraze koja se nalaze unutar traženog dokumenta, naziva dokumenta, entiteta i tipologije, razdoblja u kojem je nastao traženi sadržaj te tematsko područje za koje je dokument vezan. Korištenje ovog načina pretraživanja vrlo je korisno u slučaju da korisnik zna unutar kojeg je projektatraženo gradivo digitalizirano te koje vrste gradiva taj projekt točno obuhvaća. U slučaju da korisnik nema neko prethodno znanje o dokumentu ponuđena je na korištenje tražilica koja ispisuje sve projekte u kojima je glavni cilj bio digitalizacija gradiva. Kod svakog je projekta navedeno koja se vrsta gradiva obrađivala te informacije o vrsti arhiva i nazivu arhiva. Uz spomenuto, naveden je i broj digitaliziranih dokumenata zbog čega je moguće pretraživati samo dokumente vezane uz točno određen projekt. Ovakva vrsta pretraživanjakorisnaje ukoliko je korisnicima potrebno više sličnih dokumenata jer je u projektima digitalizirano gradivo koje odgovara određenim kriterijima te posjedujesličan sadržaj.

6.12. Latvijski državni arhiv

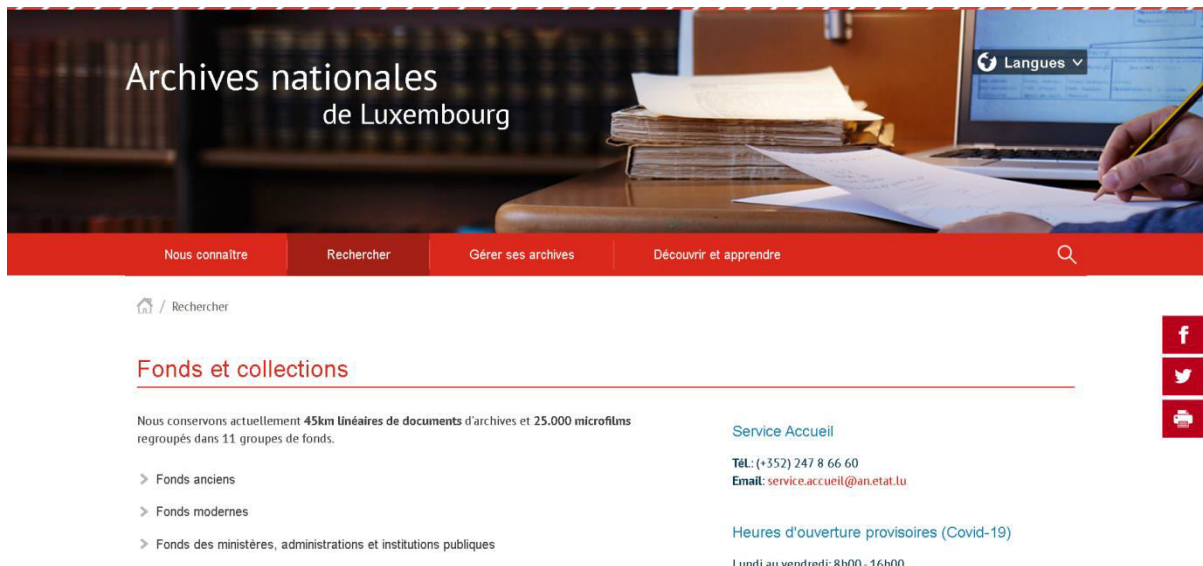
Slika 12: Mrežna stranica Latvijskog državnog arhiva

Latvijski državni arhiv nudi uslugu prevođenja stranice i sadržaja na stranici na engleski, ruski i latvijski jezik. Također postoji usluga koja omogućuje slabovidnim osobama povećavanje i smanjivanje fonta slova kako bi korisnici olakšano čitali sadržaj koji se nalazi na stranicama njihovog državnog arhiva. Osim toga, aktivni su i na društvenim mrežama kao što su Facebook i Twitter te YouTube gdje objavljuju sadržaj i informacije vezane uz arhivsko gradivo, arhivsko djelovanje te obilježavaju pojedine događaje i obljetnice. Sljedeće digitalne usluge koje su od velike koristi svim korisnicima koji pristupaju digitalnom sadržaju

preko interneta uključuju pregled baza podataka državnih arhivskih fondova. *Raduraksti* je digitalna usluga koju nudi latvijski državni arhiv u svrhu pronalazjenja datoteka i podataka o datotekama. Ova digitalna usluga sastoji se od velikog broja dokumenata grupiranih po određenim kategorijama, a samo neke od njih su Crkvene knjige, Dokumenti o studentima latvijskih sveučilišta (1919-1944), Cenzusi, Deportirani stanovnici Latvije i mnoge druge. Kako bi pristupili fotografijama koje su pohranjene i dostupne putem ove digitalne usluge potrebno je stvoriti korisnički račun i potom izvršiti prijavu. Sljedeća digitalna usluga zove se *Redzidzirdilatviju*, a koja u principu predstavlja digitalni arhiv koji sadrži audiovizualne dokumente te fotografije koje se čuvaju u latvijskom državnom arhivu. *Redzidzirdilatviju* je moguće pretraživati uz pomoć tražilice upisivanjem relevantnog pojma ili pretraživanjem ovisno o vrsti dokumenta (audio, video, fotografija). Upisivanjem pojma u tražilicu korisnik dobiva veliki broj rezultata neovisno o formatu, a u slučaju da pretražujemo filmove može saznati više podataka o njemu, poput opisa, godine nastanka, države nastanka, vrste filma itako dalje. Korisnik također može zatražiti kopiju filma nakon čega je može dijeliti putem društvenih mreža ili maila, no postoji zabranaprikazivanja filma na javnim okupljanjima te samostalno kopiranje bez dozvole arhiva. Nadalje, fotografije je također moguće dijeliti na društvenim mrežama, slati mailom, ali i printati te zatražiti kopiju fotografije. Podatci koji su dostupni uz fotografije digitaliziranih dokumenata su autor fotografije, format fotografije, popis onoga što se na njoj nalazi, godina nastanka i slično. Audio zapisi dostupni su za preslušavanje putem interneta uz velik broj dostupnih podataka poput opisa, formata, godine i mjesta nastanka te izvora. Dokumenti su podijeljeni i na tematske kolekcije koje ovise o pojedinim područjima poput medicine, arhitekture i kulture. Posljednja digitalna usluga koju ovaj arhiv nudi je baza podataka koja sadrži dokumente vezane uz KGB. Baza podataka ima strukturu sličnu hijerarhijskoj, odnosno, korisnici pretražuju dokumente tako što odabiru jednu od ponuđenih kategorija, kao što su dokumenti vezani uz zaposlenike državne sigurnosti u KGB-u, KGB operacije, slučajevi suradnje s KGB-om, vodstva institucija državne sigurnosti ili treniranje KGB zaposlenika. Odabirom jedne od ponuđenih kategorija korisnička pretraga se grana na manje jedinice, pa tako, primjerice, odabirom dokumenata vezanih uz vodstvo državne sigurnosti KGB-a korisniku se javljaju grupacije dokumenata razvrstane po daljnjim grupama poput vodstva institucija državne sigurnosti ili treniranje KGB zaposlenika. Unutar vodstva državne sigurnosti nalazi se velik broj digitaliziranih dokumenata, točnije fotografija ljudi koji su radili za KGB. Osim samih fotografija dostupan je i velik broj informacija poput vremena djelovanja, službene dužnosti, imena i prezimena,

mjesta i vremena rođenja i smrti, obrazovanja, pa čak i cijeli životopisi. Svaka od ponuđenih kategorija sastoji se od velikog broja digitaliziranih dokumenata te velikog broja podataka.

6.13. Luksemburški državni arhiv

Slika 13: Mrežna stranica Luksemburškog državnog arhiva

Luksemburški je državni arhiv korisnicima dostupan na dva jezika, odnosno na francuskom i njemačkom. Poput većine drugih i ovaj je državni arhiv dostupan i na društvenim mrežama poput Facebooka gdje nastoje objavljivati sadržaj vezan uz arhiv i arhivsko gradivo te razne povijesne obljetnice. Osim toga, sadržaj sa stranica moguće je i podijeliti na društvenim mrežama kako bi prijateljima taj isti sadržaj bio vidljiv te kako bi privukli veći broj korisnika na arhivske stranice. Luksemburški državni arhiv koristi digitalnu uslugu pod nazivom *Query* koja omogućuje pretraživanje dokumenata pohranjenih u arhivskoj instituciji te pregled istih dokumenata. Pretraživanje podataka odvija se na tri načina od kojih svaki po nekom drugom principu pomaže korisnicima u pronalazanju željenog dokumenta ovisno o poznatim podacima i informacijama. Prvi način pretraživanja jest pretraživanje po cijelom tekstu koji uključuje pretragu pisanih dijelova dokumenta ovisno o jednoj ili više riječi koje je korisnik upisao u tražilicu. Sljedeći način je tražilica koja podrazumijeva upisivanje dodatnih informacija o dokumentu kako bi došlo do još većeg filtriranja i što bržeg pronalaska traženog, dok posljednji način pretraživanja uključuje upisivanje točne fraze ili riječi koje se ne bi trebale nalaziti u dokumentu te prepoznavanje riječi koje zvuče slično onim riječima koje je korisnik upisao u tražilicu. Korisnik se također prilikom pretraživanja može ograničiti na neko znanstveno ili povijesno područje, odrediti razdoblje u kojem je dokument nastao te vrstu arhivskog gradiva. Kao i kod većine državnih arhiva, sve gradivo nije digitalizirano, ali je moguće pronaći određene podatke o gradivu koje nije dostupno putem interneta kako bi korisnicima dali barem mali uvid u to isto gradivo. Tako je preko *Query* moguće saznati naslov dokumenta, opis dokumenta, vrijeme nastanka, vrstu dokumenta te postoje li neka

ograničenja koja se odnose na sam dokument. Luksemburški državni arhiv također nudi i pregled hijerarhijske strukture koja ukazuje korisnicima na koji je način gradivo pohranjeno. Važno je napomenuti kako postoji više načina pregledavanja arhivskog gradiva, a razlikuju se ovisno o tome postoji li neka fotografija koja je priložena uz sami dokument. U slučaju da je dostupna i fotografija, odabirom prikaza dokumenata po fotografijama prikazana je umanjena fotografija dokumenta. Pronađene dokumente i podatke o dokumentima korisnici mogu pregledavati u pdf formatu i printati. Sljedeća vrsta pretraživanja odnosi se na pretraživanje po polju koje uključuje upisivanje jedne ili više riječi u određeno polje o kojem korisnik posjeduje pojedina saznanja. Kao i prethodno pretraživanje, tražilica se sastoji od više dijelova koji zahtijevaju upisivanje podataka poput naslova dokumenta, vrste dokumenta, razdoblja nastanka i mnogih drugih. Razlika od prethodnog pretraživanja leži u tome što pretraživanje po cijelom tekstu traži upisanu riječ ili riječi neovisno o kojem podatku ili dijelu teksta se radi, dok se pretraživanje po poljima odnosi samo na polje koje je korisnik odabrao i u koje je unio podatak prema kojem vrši pretraživanje. Kao primjer možemo navesti kako se upisivanjem pojma „Croatia“ u tražilicu cijelog teksta usluga nudi dva dokumenta u čijem nazivu stoji isti pojam, dok upisivanjem pojma Croatia u tražilicu koja pretražuje po poljima korisnik treba upisati traženi pojam u polje naslova kako bi dobio iste rezultate. Treća i posljednja vrsta pretraživanja arhivskog gradiva preko digitalne usluge *Query* koju nudi Luksemburški državni arhiv je pretraživanje po hijerarhijskoj strukturi. Hijerarhijska struktura podrazumijeva razvrstavanje dokumenta od najvećeg i najšireg pojma do samog dokumenta. U većini je slučajeva potrebno imati određena saznanja o dokumentu kako bi korisnici mogli lakše pretraživati dokumente po hijerarhijskoj strukturi. Neke od kategorija koje korisnicima pomažu u pretraživanju dokumenata i pronalaženju željenog dokumenta su stare kolekcije (1762-1795), moderne kolekcije (1795-1880), poslovni fondovi, novine i službena izdanja te razne slične kategorije. Potonje se kategorije dalje granaju na manje jedinice koje se podjelu nastavljaju sve dok se ne dođe do zasebnih dokumenata. Pa se tako stare kolekcije granaju sve do dokumenata poput popisa vojskovođa u 13. i 14. stoljeću. Što se tiče digitaliziranog gradiva, Luksemburški državni arhiv radi na digitaliziranju od 2016. godine te su do sad na raspolaganje stavili 627 fotografija ili skenova te 24 auditivnih ili vizualnih datoteka. Digitalizirane datoteke raspoređene su po albumima koji su stvoreni kako bi se grupirale datoteke s istom tematikom pa tako postoji album video i audio zapisa o drugom svjetskom ratu te albumi fotografija Weimarskih fondova i civilnih statusa. Fotografije i općenito digitalizirano gradivo moguće je preuzimati na računalo u svrhu korištenja.

6.14. Njemački državni arhiv

Slika 14: Mrežna stranica Njemačkog državnog arhiva

Jedan od znakova koji sugerira na relativno mali broj digitaliziranog gradiva su i natpisi na pojedinim stranicama arhiva. Kao primjer, Njemački digitalni arhiv navodi kako ima oko 380.000 digitaliziranih fotografija, no u samom arhivu nalazi se čak 13 milijuna fotografija. Jedna od korisnih mogućnosti koju možemo iskoristiti na stranici Njemačkog državnog digitalnog arhiva je kopiranje dokumenata. Unatoč tome što su pojedini dokumenti zaštićeni autorskim pravima i ne dopuštaju kopiranje, i dalje postoji velik broj onih koje je moguće kopirati. Samim kopiranjem materijala olakšano je njegovo korištenje što valja navesti kao jednu od pozitivnih stavki koju nude pojedini digitalni arhivi. Isti problem s brojem digitaliziranog sadržaja javlja se i kod video zapisa. Njemački državni arhiv broji više od 150.000 video zapisa, no u digitalnom obliku dostupno je samo 3.400 filmova. Na stranici također možemo pronaći i virtualne izložbe te dokumente koji su vezani uz pojedine obljetnice ponajviše u kontekstu njemačke povijesti. Gradivo je grupirano po vrsti materijala tako što se dijeli na audiovizualne materijale, knjige, mape, vojne dokumente i fotografije, a uz to je moguće i pretraživati podatke kako bi pronašli informacije o određenim osobama, pa čak i o vlastitim precima. Što se društvenih mreža tiče, Njemački državni arhiv dostupan je na Facebooku, Instagramu i YouTubeu te je moguće dijeliti sadržaj na još dvije dodatne društvene mreže. Otvaranjem i vođenjem računa na društvenim mrežama potiču veći broj korisnika na korištenje arhivskoga gradiva te upoznati ljude s djelovanjem arhiva. Digitalne usluge dostupne su na dva jezika, a to su njemački i engleski. Digitalizirano gradivo dostupno je korištenjem drugih digitalnih usluga kao što su *Deutsche Kinemathek*, *filmarchives online* i *filmportal* preko kojih korisnik može pronaći željene videozapise. Uz navedene, još jedna

digitalna usluga Njemačkog državnog arhiva jest *Invenio* koji korisnicima pomaže u pretraživanju digitalnih sadržaja. Osim toga, moguće je raditi digitalne kopije i naručivati arhivsko gradivo. Također je važno navesti kako se *Invenio* često ažurira te se svakim novim ažuriranjem javlja sve veći broj digitalnih dokumenata. Kako bi korisnici pristupili digitaliziranom sadržaju potrebno je napraviti korisnički račun ili se prijaviti kao gost. U slučaju prijavljivanja preko korisničkog računa dostupan je veći broj opcija poput stvaranja mape s dokumentima koje korisnik smatra korisnima i koji su mu potrebni u vlastitom istraživanju. Na ovoj digitalnoj usluzi moguće je pretraživati arhivsko gradivo na više načina. Jedan od načina je pretraživanje po hijerarhijskoj strukturi, drugi način je pretraživanje pojma upisivanjem u tražilicu i pretraživanje po imenu te, naposljetku, napredno pretraživanje. Obično pretraživanje podrazumijeva upisivanje pojmova poput signature, perioda nastanka i pojma po kojem se pretraživanje odvija, a također je moguće odabrati opciju da se korisniku prikazuje samo digitalizirano gradivo. Što se tiče naprednog pretraživanja ono podrazumijeva upisivanje pojma na kojem korisnik temelji svoje pretraživanje, a moguće je odrediti trebaju li sve riječi upisane u tražilici biti u naslovu dokumenta ili samo određene. Pretraživanje po imenu podrazumijeva upisivanje pojedinih podataka poput imena i prezimena, datuma rođenja, mjesta rođenja, datuma i mjesta smrti te razne druge opcije i mogućnosti koje pomažu u sužavanju pretraživanja. Sljedeća digitalna usluga koja korisnicima nudi dokumente vezane uz Njemačku povijest i politiku je Argus.

7. Digitalne usluga nacionalnih arhiva

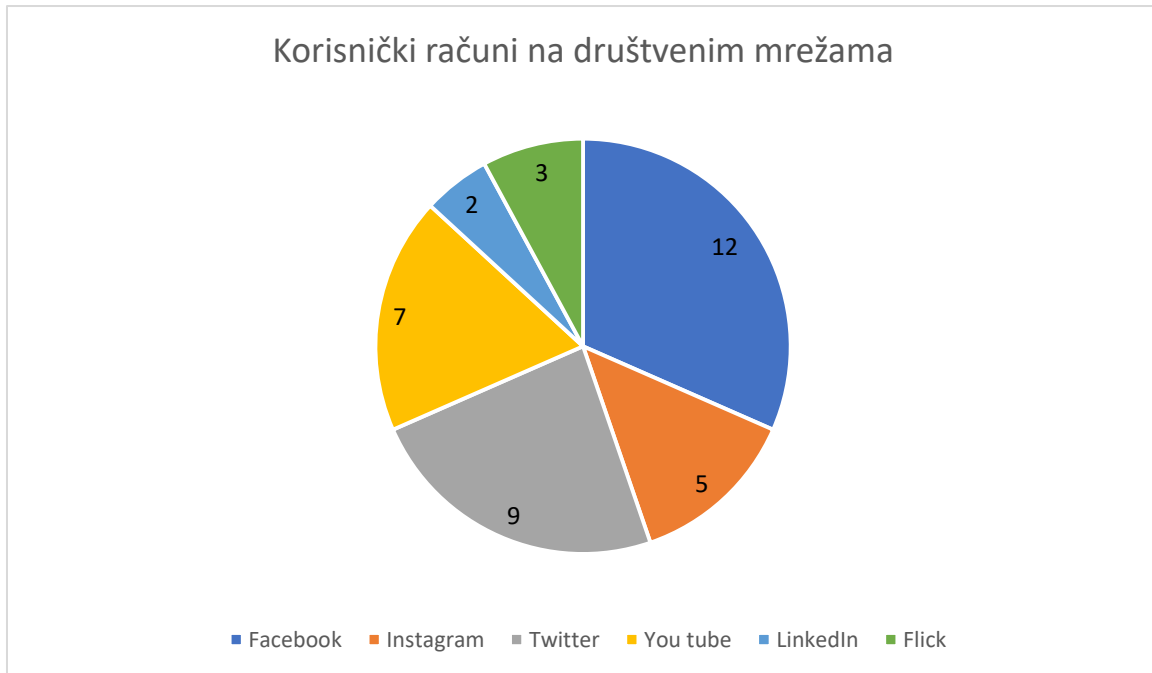
Nakon pregleda svih stranica državnih arhiva odabrani su određeni parametri po kojima su stranice analizirane. Jedan od parametara bili su alati koji pomažu slijepima i slabovidnima u korištenju sadržaja stranice i dostupnog arhivskog gradiva. Sljedeći parametar odnosio se na pitanje ima li državni arhiv chat bot, uslugu koja se sastoji od automatski generiranih pitanja i odgovora koji korisnicima pomažu prilikom korištenja stranice državnog arhiva i njenih digitalnih usluga, ili ne. Također jedna od bitnijih stavki je aktivnost na društvenim mrežama gdje arhivi objavljuju informacije vezane uz arhivsko gradivo i arhiv. Osim toga, kako bi stranica i arhivsko gradivo bili dostupni većem broju ljudi potrebno je omogućiti prijevodna više jezike zbog čega je broj jezika također uzet u obzir kao jedan od parametara.

Tablica 3: Pregled usluga na stranicama državnih arhiva

Arhiv	Alat za slijepe i slabovidne	Chat bot (Naziv)	Aktivnost na društvenim mrežama (broj računa na društvenim mrežama)	Broj jezika
Austrijski državni arhiv	Ne	Ne	Da (5)	5
Belgijski državni arhiv	Da	Ne	Da (2)	4
Češki državni arhiv	Ne	Ne	Da (1)	2
Andorski državni arhiv	Ne	Ne	Da (2)	2
Danski državni arhiv	Da	Ne	Da (2)	2
Estonski državni arhiv	Ne	Da (tawk.to)	Da (5)	2
Finski državni arhiv	Da	Ne	Da (5)	5
Francuski državni arhiv	Da	Ne	Da (5)	3
Islandski državni arhiv	Ne	Ne	Da (1)	3
Irski državni arhiv	Ne	Ne	Da (2)	2
Talijanski državni arhiv	Da	Ne	Da (2)	1
Latvijski državni arhiv	Da	Ne	Da (3)	3
Luksemburški državni arhiv	Ne	Ne	Da (1)	2
Njemački državni arhiv	Ne	Ne	Da (3)	2
Hrvatski državni arhiv	Da	Da (Ruby)	Da (3)	1

Kao što je moguće vidjeti u tablici broj 3 svaki se arhiv razlikuje od ostalih po određenim svojstvima i opcijama. Velika većina mrežnih stranica arhiva dostupna je na više jezika čime se ukida jezična barijera te se pojavljuje mogućnost upoznavanja tuđe kulture i povijesti. Nekolicina državnih arhiva poput talijanskog omogućuje pretraživanje i korištenje digitalnih usluga samo na materinjem jeziku te na taj način ograničava broj korisnika. Unatoč tome, mnogi su arhivi omogućili prijevod na više jezika među kojima se ističe engleski jezik zbog toga što ima najviše govornika u Europi te je ujedno i službeni jezik Europske unije. Također je bitno uočiti kako većina državnih arhiva nudi opciju pregleda arhivskog gradiva preko digitalnih usluga, no broj gradiva je ograničen zbog toga što sve nije gradivo digitalizirano te pojedini dokumenti nisu dostupni za online korištenje jer ih nije moguće prenijeti u digitalni oblik. Još jedna od bitnijih digitalnih usluga je chat bot koji pomaže korisnicima u snalaženjumeđu digitaliziranim gradivom i prilikom korištenja ostalih digitalnih usluga. S obzirom da današnje generacije odrastaju pretežno u virtualnom svijetu te da je korištenje društvenih mreža postala svakodnevna praksa možemo reći kako su one postale mjesto na kojemu korisnici mogu, osim međusobne komunikacije, pratiti informacije o događanjima u blizini, kontaktirati institucije preko njihovih profila i saznati neke temeljne podatke o njihovom radu. Također, društvene se mreže koriste i u svrhe reklamiranja. Kao što možemo vidjeti iz tablice 3, svi državni arhivi svjesnisu funkcije društvenih mreža i pogodnosti koje one nude. Unatoč tome što se digitalizacijom pojedini arhivi bave već duži niz godina, uz pomoć digitalnih usluga moguće je pristupiti samo manjoj količini arhivskoga gradiva zbog toga što sam proces zahtijeva velike količine financijskih sredstava, prostora, znanja te se, između ostalog, radi o dugotrajnom procesu. Osim toga, korisnici mogu biti i osobe s pojedinim poteškoćama pa je potrebno razviti i usluge koje im pomažu u korištenju arhivskog gradiva i manevriranju digitalnim uslugama i sadržajem kojeg možemo pronaći na stranicama državnih arhiva. Jedna takva usluga pomaže slabovidnim osobama i slijepim osobama. Najčešće digitalne usluge koje su stvorene za takvu namjenu su usluge iščitavanja sadržaja stranice, dokumenta ili nekog drugog tekstualnog sadržaja, zatim, riječ može biti i o promjenama kontrasta boja stranica ili pak uvećanju ili smanjivanju fonta slova na stranici. Osim pristupačnosti koje stranice državnih arhiva nude slijepim i slabovidnim osobama, neke nude usluge koje pomažu gluhim osobama pa tako Njemački državni arhiv sadrži nekoliko videozapisa sa znakovnim jezikom.

Korisnički računi na društvenim mrežama

Grafikon 1: Korisnički račun na društvenim mrežama

Kao najpopularnija društvena mreža među arhivistima i među državnim arhivima javlja se Facebook na kojem većina državnih arhivaima aktivan korisnički račun putem kojeg objavljuju događaje vezane uz arhiv i arhivsko djelovanje te razne događaje i informacije o arhivu poput rada čitaonica i radnog vremena arhiva. Osim Facebooka, s vremenom su na popularnosti dobile i slične društvene mreže poput Instagrama i Twittera, a uz to državni arhivi nerijetko posjeduju i YouTube kanal na kojem objavljuju video zapise vezane uz arhiv i arhivsko gradivo. Također, javljaju se i pojedine manje poznate društvene mreže poput LinkedIna i Flickr.

Tablica 4: Pregled arhivskih sustava državnih arhiva

Naziv arhivskog informacijskog sustava	Mogućnost online pretraživanje gradiva	Mogućnost pregleda digitalnog gradiva	Postoji li tematska baza podataka	Broj jezika
Österreichischess taatsarchiv	Da	Ne	Da	5
Zoekenaararchi even	Da	Da	Da	4
VadeMeCum	Da	Da	Ne	2
Arxiu Nacional d'Andorra	Da	Da	Da	1
Daisy	Da	Da	Ne	1
Saaga	Da	Ne	Da	2
Finna i Astia	Da	Da	Da	3
ArchivesNationales	Da	Ne	Da	3
Skjalasafn	Da	Da	Ne	1
An Chartlann Naisiunta	Da	Ne	Ne	1
ABC degli archivi	Da	Ne	Da	1
Raduraksti Redzidzirdilatviju	Da	Ne	Da	1
Query	Da	Ne	Ne	3
Bundesarchiv	Da	Da	Da	1
HAIS	Da	Da	Ne	1

Arhivski sustavi nude opciju pretraživanja arhivskog gradiva putem interneta što korisnicima omogućuje lakše pronalaženje željenog sadržaja. Osim toga, velik broj arhivskih sustava nudi digitalizirano gradivo koje je odmah dostupno na korištenje. Sljedeća bitna opcija koju nude arhivski sustavi jest pregled arhivskog gradiva po tematskim bazama podataka koje pomažu korisnicima pri pretraživanju gradiva vezanog samo uz određeno područje te pronalaženje

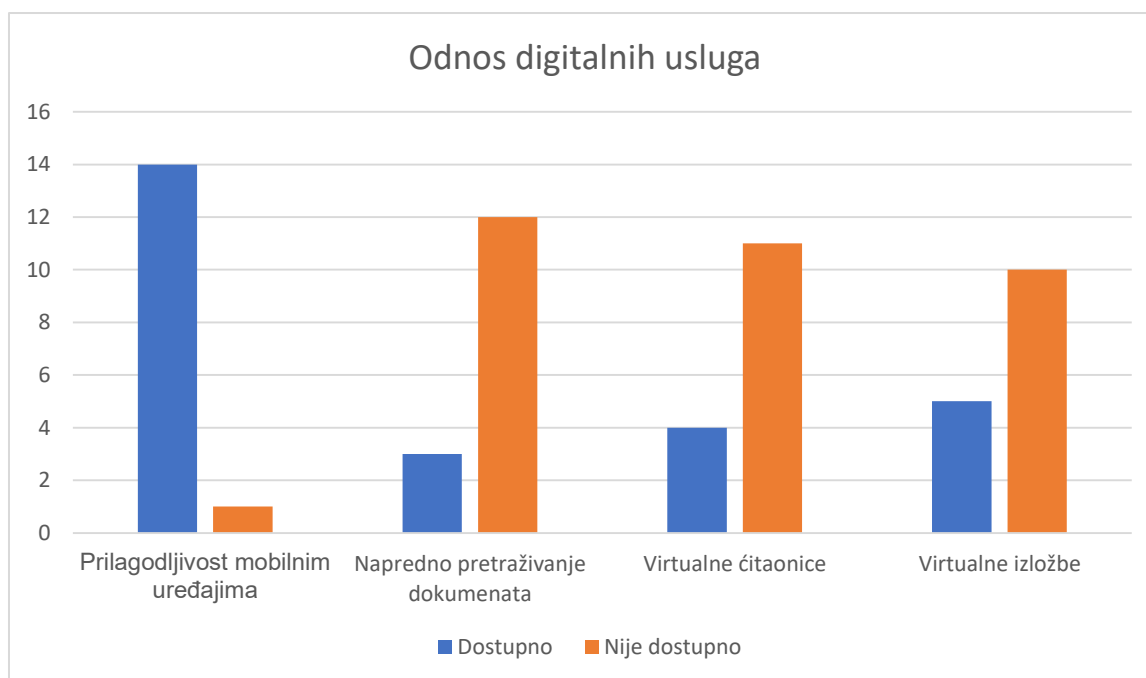
gradiva sličnogželjenom. Nadalje, kao što je već ranije spomenuto, potrebno je prilagoditi digitalne usluge većem broju korisnika, a jedan od načina je prevođenje sadržaja na više jezika. Pojedini arhivski sustavi imaju tu opciju koja omogućuje pristup i uporabu gradiva korisnicima različitih govornih područja.

8. Odnos digitalnih usluga

Svaki državni arhiv koristi određene digitalne usluge koje pomažu korisnicima u korištenju sadržaja i arhivskog gradiva. One ujedno predstavljaju i jedan od ključnih faktora koji doprinose posjećenosti i radu digitalnih državnih arhiva. Neke od digitalnih usluga koje privlače korisnike su prilagodljivost mobilnim uređajima, napredno pretraživanje, virtualne čitaonice i virtualne izložbe. Zbog svega navedenog upravo su spomenute digitalne usluge polazišna točka usporedbe digitalnih državnih arhiva.

Tablica 5: Pregled digitalnih usluga

Arhivi	Prilagodljivost mobilnim uređajima	Napredno pretraživanje	Virtualne čitaonice	Virtualne izložbe
Andorski državni arhiv	Ne	Ne	Ne	Ne
Austrijski državni arhiv	Da	Ne	Ne	Ne
Belgijski državni arhiv	Da	Ne	Ne	Da
Češki državni arhiv	Da	Ne	Da	Ne
Danski državni arhiv	Da	Ne	Da	Ne
Estonski državni arhiv	Da	Da	Da	Da
Finski državni arhiv	Da	Ne	Ne	Ne
Francuski državni arhiv	Da	Ne	Da	Ne
Islandski državni arhiv	Da	Ne	Ne	Ne
Irski državni arhiv	Da	Da	Ne	Da
Talijanski državni arhiv	Da	Ne	Ne	Da
Latvijski državni arhiv	Da	Ne	Ne	Da
Luksemburški državni arhiv	Da	Ne	Ne	Ne
Njemački državni arhiv	Da	Da	Ne	Da
Hrvatski državni arhiv	Da	Ne	Ne	Da

Grafikon 2: Pregled digitalnih usluga

Kao što je vidljivo u tablici 5 digitalne usluge su slabo pokrivena te nisu dostupne na svim stranicama državnih arhiva. Kao najzastupljenija digitalna usluga javlja se prilagođenost za mobilne uređaje zbog toga što je danas velik broj korisnika okrenut i prema drugim tehnologijama poput mobilnih uređaja, a ne samo računalima. Jedan od glavnih argumenata zašto je potrebno digitalne usluge uskladiti s mobilnim uređajima jest taj što su u današnje doba podjednako razvijeni kao i računala te omogućuju korisnicima pristup arhivskom gradivu i na manjim ekranima. U slučaju da je digitalna usluga prilagodljiva mobilnim uređajima sadržaj je pregledniji te je korisnicima olakšano korištenje te iste usluge. Sljedeća digitalna usluga čija je zastupljenost vidljiva u tablici jest napredno pretraživanje dokumenata koje korisnicima pomaže u bržem pretraživanju arhivskog gradiva te pomaže korisnicima u pronalaženju željenog dokumenta. Virtualne čitaonice također pomažu korisnicima prilikom korištenja dokumenata te im omogućuju uporabu sadržaja koji se nalazi u arhivima i uz to gradivo postaje dostupnije. Osim virtualnih čitaonica, nekolicina državnih arhiva sadrži uslugu virtualnih izložbi koja korisnicima nudi pregled muzejskih ili arhivskih zbirki koje sadrže digitalizirano gradivo povezano određenom tematikom. Arhivi koji se ističu po broju digitalnih usluga su Njemački, Estonski i Irski državni arhiv.

9. Digitalne usluge idealnog državnog arhiva

Idealni državni arhiv trebao bi sadržavati velik broj digitalnih usluga koje bi korisnicima olakšale pronalaženje digitalnog arhivskog gradiva koja im je potrebna pri vlastitim istraživanjima, odnosno kako bi snalaženje među velikim brojem dokumenata bilo pojednostavljeno. Neke od digitalnih usluga korisnih svim vrstama korisnika su opcije naprednog pretraživanja i razne druge metode kojima se ograničava i precizira traženo gradivo kako bi korisnik mogao suziti opseg ponuđenog gradiva i tako brže i jednostavnije doći do željenog. Napredno pretraživanje podrazumijeva brži pronalazak željenog gradiva, a uz to i omogućuje korisniku pronalazak sličnog gradiva koja bi mu također mogla biti od koristi ili omogućiti da proširi znanje svog područja interesa. Osim toga, kao jedna od bitnijih digitalnih usluga javlja se i virtualna čitaonica koja nudi opciju naručivanja gradiva, njeno korištenje te, naposljetku i povrat tog istog gradiva. Takva vrsta posuđivanja gradiva posebno je korisna u doba pandemije u kojemu se trenutno nalazimo kada je velik broj arhiva i njihovih čitaonica ograničen i samim time smanjenog kapaciteta. No, virtualne čitaonice nisu korisne samo u ovoj situaciji, nego općenito korisnicima omogućuju pristup od kuće, posebno ako uzmemo u obzir da većina kućanstava danas posjeduje računalo i pristup Internetu, a uz to gradivu se može pristupiti neovisno o mjestu boravka čime se ujedno i povećava broj korisnika. Zatim, prijevod kako stranice arhiva tako i digitalnih usluga omogućava pregled sadržaja i arhivskog gradiva većem broju korisnika neovisno o jeziku kojem govore te se na taj način rješava pitanje jezične barijere i arhivske usluge postaju dostupne i van granica pojedine države. Ovaj tip usluge omogućuje komunikaciju između različitih kultura što podrazumijeva širenje granica kulture, upoznavanje novih i proširuje vidokrug i znanje svakog korisnika. Nadalje, veliku važnost nosi i usluga koja osobama s invaliditetom omogućuje jednostavnije korištenje i pristup gradivu koje nekima od njih bez tim usluga ne bi bilo ni moguće koristiti. Naime, na stranici državnog arhiva potrebno je ponuditi opcije za slijepe i slabovidne te, ukoliko je riječ o auditivnom sadržaju prilagoditi ga osobama koje imaju problema sa sluhom. U takve se vrste usluga ubrajaju povećanje i smanjenje fonta, promjena kontrasta i svjetline, čitač koji iščitava sadržaj stranice ili dokumenta te videozapise na znakovnom jeziku. Posjećenosti stranice pridonose i virtualne izložbe koje su posebnu popularnost zadobile u ovo pandemijsko doba kada su izložbe uživo privremeno bile zamijenile one virtualne. Prednost virtualnih izložbi ne možemo usko vezati uz doba pandemije imamo li na umu kako je takvu obliku istovremenog učenja i zabave moguće pristupiti od kuće neovisno o lokaciji na kojoj se korisnik nalazi. Naposljetku, veliku važnost

u modernom dobu posjeduju društvene mreže koje zbog velikog broja korisnika, osim kao sredstvo komunikacije, služe i kao mjesto reklamiranja, prezentacije usluga i gradiva koje se u svakom od arhiva čuva te kao prostor na kojem se korisnike može informirati o raznim događanjima vezanim uz arhiv i u njemu. Sve u svemu, velik broj digitalnih usluga pridonosi snalaženju i pretraživanju digitalnog gradiva zbog čega raste i kvaliteta usluge koju arhiv nudi. Broj i kvaliteta digitalnih usluga igraju veliku ulogu jer istovremeno povećavaju broj novih korisnika i zadržavaju one stare zbog čega raste popularnost digitalnih arhiva i arhivskog gradiva u cijelosti. Nastavkom razvoja digitalnih usluga i samom digitalizacijom novog gradiva u budućnosti će digitalni arhivi i gradivo koje se u njima čuva postati dostupni u još većem broju.

10. Izvješće o analizi trenutnog stanja Ministarstva kulture RH (2018.)

Prema izvješću o analizi trenutnog stanja Ministarstva kulture (2018) dvanaest hrvatskih arhiva sadrži određenu vrstu autentifikacijskog servisa koju koristi osoblje prilikom pristupanja digitalnom gradivu. Od tih dvanaest arhiva, njih pet vome osoblju izdaje korisničko ime i lozinku za prijavu bez kojih nije moguće pristupiti zatvorenom digitalnom arhivskom gradivu. Ostale institucije imaju drugačije metode za autentifikaciju, ali one nisu navedene.

Tablica 6: Vrste pristupanja gradivu u kulturnim institucijama

Vrste pristupanja gradivu	Arhivi	Ostale kulturne institucije
Internetska stranica	41%	45%
Digitalni repozitorij izvan institucije	6%	22%
Jedinstveni pristupni portal	12%	17%
Fizički dolazak u ustanovu	88%	71%

Kao što možemo vidjeti unutar tablice 6, postoji više načina pristupanja arhivskom gradivu. Jedan od njih podrazumijeva pristup arhivskom gradivu putem internetske stranice, koje nudi 41% arhiva, dok od ostalih institucija koje čuvaju digitalnu kulturnu baštinu, poput muzeja, knjižnica, ministarstva kulture i konzervacijskih odjela, takvu vrstu pristupa omogućuje 45%. Arhivi nude znatno manji postotak pristupa kulturnom gradivu putem jedinstvenih pristupnih portala i digitalnih repozitorija izvan institucije od ostalih kulturnih institucija, no korisnici mogu pristupiti digitalnom arhivskom gradivu dolaskom u samu instituciju. Isto tako, izvješće o analizi trenutnog stanja (2018) navodi kako su fizički dolazak u ustanovu i pristup gradivu putem internetske stranice najpopularniji načini pristupa digitalnoj i digitaliziranoj kulturnoj baštini. S obzirom da pojedine institucije prate pristup gradivu, čak 35% arhiva provodi autentifikaciju korisnika prilikom pristupanju arhivskom gradivu, dok je kod ostalih institucija taj postotak skoro dvostruko manji te iznosi svega 18%.

Nadalje, posjećenost internetskih stranica jedan je od najbitnijih faktora za uspjeh same stranice i sadržaja koji se na njoj nalazi, stoga pojedine institucije prate on-line korištenje digitalne i digitalizirane kulturne baštine.

Tablica 7: Mjerenje on-line pristupa u kulturnim ustanovama

Institucije	Mjere on-line pristup	Ne mjere on-line pristup	Nemaju on-line pristup ili nije omogućen
Arhivi	12%	35%	53%
Ostale kulturne institucije	20%	37%	43%

Kao što možemo vidjeti u tablici 7, arhivi su institucije koje u najmanjoj mjeri proučavaju pristup gradivu putem interneta, odnosno najmanje prate broj korisnika. Unatoč tome što je postotak vrlo nizak, važno je napomenuti kako među istraženim arhivima ne postoji arhiv koji nema omogućen pristup digitalnom arhivskom gradivu. Institucije koje mjere on-line korištenje digitalnog sadržaja uglavnom koriste servis poput Google Analyticsa, ali i neke druge, rjeđe korištene, kao što su Piwika i Webalizer. „Google Analytics je besplatni alat koji se koristi za analiziranje poslovnih podataka i pomaže pri donošenju pametnijih odluka u budućnosti.“ (Google Analytics, 2021) Osim toga, takav servis pomaže korisnicima za bolje razumijevanje vlastite stranice, to jest kako bi urednikbolje razumio performanse marketinga, sadržaj, geografsku lokaciju i ostale stvari koje su vezane za stranicu. Neki od podataka koje ovaj servis prati su: broj korisnika na određenoj stranici, vrijeme provedeno na stranici, koliko stranica je korišteno i mnoge druge. Iako se može pratiti veliki broj informacija o korisnicima i posjetiteljima, arhivi prikupljaju samo pojedine podatke koje smatraju najrelevantnijima od kojih je možda najtraženijebroj korisnika. Također, moguće je postaviti ciljeve kojima administrator stranice teži i koje bi htio ostvariti u određenom vremenu. Od arhiva koji su sudjelovali u istraživanju, jednom je arhivu servis pratio korištenje tako što je bio ugrađen u pristupni portal, dok je drugi koristio servis Google Analytics.

Tablica 8: Broj kulturnih institucija koje prikupljaju podatke o korisnicima

Institucija	Prikupljaju podatke o broju korisnika	Prikupljaju podatke o korisnicima	Prikupljaju podatke o najtraženijem gradivu
Arhiv	2	0	1
Ostale kulturne institucije	27	6	15

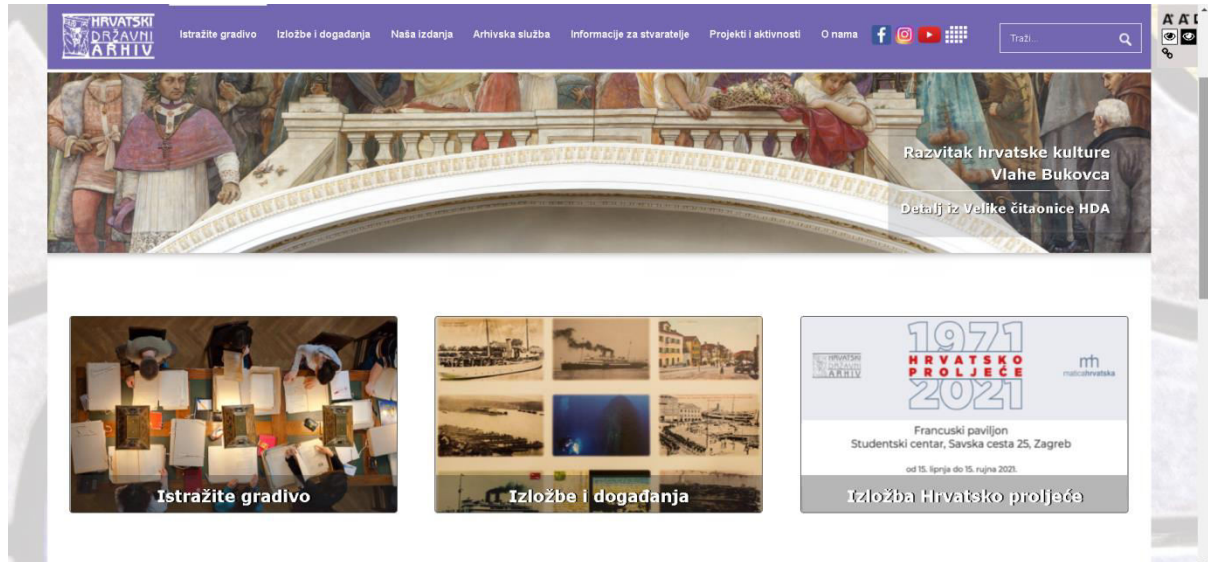
Kao što je moguće vidjeti u tablici 8, oba arhiva koja mjere on-line pristup prikupljaju podatke o broju korisnika koji pristupaju sadržaju, dok podatke o najtraženijem digitalnom gradivu prikuplja jedan arhiv, a niti jedan ne prikuplja podatke o korisnicima. Unatoč tome

što korisnici moraju dati dopuštenje stranici za prikupljanje podataka o njima, pojedine stranice na to gledaju kao uvjet pristupanju digitalnom gradivu. Samim time može doći i do kršenja korisničke privatnosti pa čak i do zlouporabe ovlasti i kršenja građanskih prava. Iz tablice je također moguće uočiti kako kulturne institucije ponajviše prikupljaju informacije o broju korisnika, sljedeće što ih zanima su podaci o najtraženijem gradivu te naposljetku, samo šest ispitanih institucija bilježi podatke o samim korisnicima. S obzirom da se nalazimo u digitalnom razdoblju gdje se sve vrti oko interneta i sadržaja kojeg možemo naći na njemu, realno je očekivati kako će s godinama broj korisnika postepeno rasti. Kako bi se taj interes nastavio uspinjati potrebno je razvijati razne korisničke usluge i digitalizirati što više dokumenata. Kao što je već navedeno, osim broja korisnika, arhivi također prate i kojem sadržaju njihovi korisnici pristupaju te prema tome mogu pratiti interes za određene tipove dokumenata. Naposljetku, podaci o broju korisnika institucijama omogućuju da prate porast i pad posjećenosti. Zatim, podaci o samim korisnicima idu podjednako u korist institucijama i samim korisnicima s obzirom na to da im se nude sadržaji iz područja njihova interesa, a usporedno s tim i institucije dobivaju informacije o interesima svoje korisnika.

11. Državni arhivi u Hrvatskoj

„Uz Hrvatski državni arhiv u Republici Hrvatskoj postoji mreža područnih državnih arhiva. Oni su nadležni za arhivsko i registraturnogradivo državnih tijela, pravnih osoba s javnim ovlastima i javnih službi koje djeluju na njihovu području.“ (Hrvatski državni arhiv, 2021)

Hrvatski državni arhiv

Slika 15: Mrežna stranica Hrvatskog državnog arhiva

„Hrvatski državni arhiv, središnja i matična arhivska ustanova, čuva, štiti, stručno obrađuje te daje na korištenje arhivsko gradivo“ (ibid.). Arhivsko gradivo je unutar institucije klasificirano u petnaest osnovnih skupina koje se dalje dijele ovisno o povijesnom periodu iz kojeg potječu. Gradivo se dijeli na upravu i javnu službu, pravosuđe, vojne jedinice, ustanove i organizacije, odgoj i obrazovanje, kulturu, znanost i informiranje, zdravstvo i socijalne ustanove, gospodarstvo i bankarstvo, političke stranke, društveno-političke organizacije i sindikati, društva, udruge i udruženja, vjerske ustanove, vlastelinske, obiteljske i osobne arhivske fondove, zbirke izvornog arhivskog gradiva, zbirke dopunskih preslika/kopija arhivskog, filmske zapise te naposljetku zvučne zapise. Jedan manji dio gradiva korisnici mogu pronaći u obliku fotografija koje se nalaze u galeriji fotografija gradiva. Kako navodi stranica arhiva, izložbe nisu primarna zadaća državnog arhiva te je galerija nastala kako bi korisnici imali uvid u hrvatsku baštinu koja se čuva u spremištima državnog arhiva. U galeriji možemo pronaći digitalne fotografije, razglednice, zemljopisne karte, filmske i kazališne plakate te naslovnice raznih knjiga koje su od velike povijesne i kulturne važnosti. Gradivu se može pristupiti uglavnom samo posjetom arhivu i boravkom u čitaonici. Virtualna čitaonica još ne postoji, ali je realno za očekivati kako će s vremenom i daljnjim razvojem i ulaganjem

u digitalizaciju gradiva i to postati dostupno kao jedna od opcija pristupanja arhivskom gradivu. Ono što ponajviše ukazuje na daljnji razvoj informacijske tehnologije i nastanak digitalnog gradiva je to što je rad odjela za digitalno gradivo i informacijske tehnologije ponajviše usmjeren na takve zadatke i probleme. Kao što je već ranije spomenuto, bitno je razvijati usluge koje korisnicima s poteškoćama olakšavaju boravak na stranicama državnih arhiva. Hrvatski državni arhiv nudi razne mogućnosti povezane uz font koje uvelike pomažu slabovidnim korisnicima. Opcije povećavanja i smanjivanja fonta jedne su od digitalnih usluga koje pomažu starijim ljudima te slabovidnim osobama, a uz to postoji i opcija promjene fonta koja pomaže u slučaju da korisnik ne može razlikovati pojedina slova koja imaju slični oblik (npr. h i n). Osim toga moguće je koristiti i visoki kontrast crne i bijele boje, odnosno promijeniti podlogu radi lakšeg iščitavanja sadržaja. Također, jedan od digitalnih usluga koja je korisna, a dostupna je na stranici Hrvatskog državnog arhiva jest opcija isticanja poveznica. Odabirom te opcije sve poveznice koje su dostupne na stranici postaju jasno vidljive te su označene boldanim (zacrtnjenim) slovima ili crnom bojom. Sve prethodno navedene opcije koje pomažu slabovidnim osobama, moguće je onemogućiti u trenutku kada one više nisu potrebne. Kao i većina državnih arhiva, kako u Hrvatskoj tako i u ostatku svijeta, postoji usluga prijevoda sadržaja na engleski jezik. Među digitalnim uslugama valja spomenuti i kalendar na kojem je dostupan popis svih aktivnosti koje se odvijaju u Hrvatskom državnom arhivu. Neke od aktivnosti koje su upisane u kalendar su primjerice, Tjedan knjige u Hrvatskom državnom arhivu, promotivne cijene novih izdanja uz koje je navedeno i razdoblje unutar kojeg ponuda vrijedi te svečana dodjele Nagrade Iso Velikanović održane 1. listopada 2020. U trenutku pregleda kalendara (14.4.2021) ne postoji niti jedan zapisani događaj, a na to je zasigurno utjecala pandemijska situacija u kojoj se cijeli svijet pa tako i Hrvatska nalazi, a koja onemogućuje arhivima održavanje pojedinih aktivnosti. Kalendar korisnici mogu pregledati na više načina, od samog pregleda tjedna pa do cijele liste događaja koji su se odvijali ili koji će se odviti u bliskoj budućnosti. Osim toga, Hrvatski državni arhiv možemo pronaći i na društvenim mrežama poput Facebooka, Instagrama te YouTubea. Takva vrsta digitalnih usluga bitna je posebno zbog mlađih generacija koje provode velik dio vremena na internetu i društvenim mrežama. Facebook profil Hrvatskog državnog arhiva nastao je prije nešto više od deset godina te je vrlo aktivan i često objavljuje stvari vezane uz arhivsko gradivo, razne obljetnice te fotografije vezane uz arhivske aktivnosti i poslovanje, poput restauriranja arhivskog gradiva. Takva vrsta digitalne usluge istovremeno je informacijskog i edukativnog karaktera. Pod informacijske elemente spadaju objave koje administratori objavljuju te razne druge stavke kao što je radno vrijeme, adresa i mogućnost

kontaktiranja osoblja arhiva. S druge strane, edukacijski elementi su vidljivi u objavama i fotografijama, odnosno dokumentima koje arhiv objavljuje u svrhu informiranja i privlačenja što većeg broja korisnika. Na stranici je također priložen velik broj hiperveza koje korisnike usmjeravaju na gradivo i sadržaj koji se nalazi na stranici Hrvatskog digitalnog arhiva. Osim Facebooka, Hrvatski državni arhiv još je aktivan i na društvenoj mreži Instagram na koji objavljuju gotovo identičan sadržaj kao i na Facebook stranici. Bitno je napomenuti kako postoji i opcija da korisnici preko Instagrama stupe u kontakt sa zaposlenicima Hrvatskog državnog arhiva. Kao i prethodne dvije digitalne usluge koje se temelje na društvenim mrežama, YouTube je također relevantan i široko dostupan način oglašavanja i dijeljenja sadržaja. Unatoč tome što se radi o softveru koji zahtjeva dodatno znanje i vještine, poput uređivanja video zapisa, Hrvatski državni arhiv je u zadnje tri godine djelovanja objavio razne audiovizualne zapise vezane uz arhivsko gradivo koja ukazuje na pojedine povijesne događaje, filmove pa čak i suvremene videozapise koji su snimljeni kako bi se pojedine radionice, arhivske aktivnosti i događanja vezana uz Hrvatski državni arhiv ili gradivo koje se tamo čuva. Hrvatski državni arhiv također nudi velik broj izdanja koje je moguće kupiti te se na internetu može pronaći i katalog s cijenama i opisima knjiga ili audiovizualnog sadržaja. S obzirom da se radi o centralnom arhivu koji na neki način nadgleda rad drugih državnih arhiva u Hrvatskoj još jedna od usluga koje arhiv nudi je kontakt i adresa ostalih državnih arhiva i njihovih sabirnih centara koji su zaduženi za čuvanje arhivskog gradiva. Osim Hrvatskih državnih arhiva, popisani su i strani državni arhivi, kako u Europi tako i u ostatku svijetu. Također postoji usluga koja prikazuje gdje možemo pronaći javno arhivsko gradivo nastalo prije 1990. godine, a sastoji se od 23 različita imatelja arhivskog gradiva te linkova na kojima možemo pronaći isto.

Jedna od ponuđenih digitalni usluga je „razgovor“ putem chata s *Rubyem* koji nam nudi unaprijed generirane odgovore. *Ruby* je naziv softvera koji na dva načina može vršiti komunikaciju s korisnicima. Prvi način podrazumijeva stupanje korisnika u kontakt s pravom osobom, a drugi korisnika povezuje s generiranim sustavom. Na stranici Hrvatskog državnog arhiva komunicira s korisnicima putem unaprijed generiranih pitanja i odgovora te na taj način korisnici dobivaju odgovor na najčešće postavljena pitanja. Preko takvog načina komunikacije korisnici mogu dobiti informacije poput radnog vremena, iznosa članarine, načina na koji mogu kontaktirati zaposlenike arhiva, načine korištenja gradiva i mnoge druge stvari vezane uz sam arhiv i gradivo koje se unutar njega čuva. Pod načinima korištenja gradiva, korisnik može saznati pravila rada u čitaonici, opcije preko kojih može naručiti

gradivo za rad u čitaonici te kakose i gdje vrši preslika gradiva. Osim toga, korisnicima je dostupna i informaciju o najtraženijim dokumentima poput zbirke matičnih knjiga, starih novina i knjiga te državna geodetska mapa – arhiv mapa za Hrvatsku i Slavoniju 1847-1963. Također, preko stranice Hrvatskog državnog arhiva korisnici mogu pristupiti stranici Hrvatskog arhivskog informacijskog sustava (HAIS) na kojoj se nalaze podatci o arhivskom gradivu i nekolicini digitaliziranog gradiva. Još jedna od digitalnih usluga koje nudi stranica Hrvatskog državnog arhiva jest pregled novog arhivskog gradiva, odnosno arhivskog gradiva koje je posljednje preuzeto od stvaratelja gradiva. Popis prnova za arhivsko gradivo posljednji je put ažurirano 2018. godine, dok je za knjižnično gradivo zadnji put ažurirano 2019. godine.

Osim svega navedenog, postoji i opcija za slabovidne korisnike koja omogućuje povećavanje i smanjivanje fonta prema potrebi, no ta opcija nije moguća na mobilnoj verziji stranice zbog toga što postoji već prije spomenuta opcija povećavanja sadržaja koji se na njoj nalazi. Bitno je razlikovati te dvije opcije, odnosno ustanoviti razliku između onoga što nudi mobilna verzija stranice, što je uvećanje sadržaja, te onoga na što nailazimo na računalnoj verziji, a to je uvećanje i smanjenje fonta.

12. ARHiNET

ARHiNET
arhivski informacijski sustav

Dobro došli na elektroničku prijavu u arhivski informacijski sustav ARHiNET

Prijava je namijenjena stvarateljima i imateljima arhivskog i registraturnog gradiva koji su registrirani kao korisnici arhivskog informacijskog sustava ARHiNET i čiji je rad u sustavu odobren od strane administratora u Hrvatskom državnom arhivu. Zatvorenom djelu sustava mogu pristupiti korisnici koji su prošli proceduru registracije i autorizacije.

Molimo Vas da ispravno upišete svoje korisničko ime i zaporku, točno prepisete sigurnosni kod koji se nalazi ispod prijave te odaberete **Prijava se**.

Napomena: Iz sigurnosnih razloga sustav prijave u ARHiNET dozvoljava najviše tri pogrešne prijave nakon čega će Vaš korisnički račun biti automatski blokirana. Ukoliko Vam se dogodi ovakav incident, kako bi se Vaš korisnički račun ponovno aktivirao, molimo Vas kontaktirati administratora sustava ARHiNET:

- putem elektronske pošte: arhivnet@arhiv.hr ili na telefon +385 1 48 01 928

Ukoliko se niste registrirali to možete učiniti pozivanjem na link: [Registriraj se](#)

Korisničko ime:

Zaporka:

Unesite sigurnosni kod:

73092

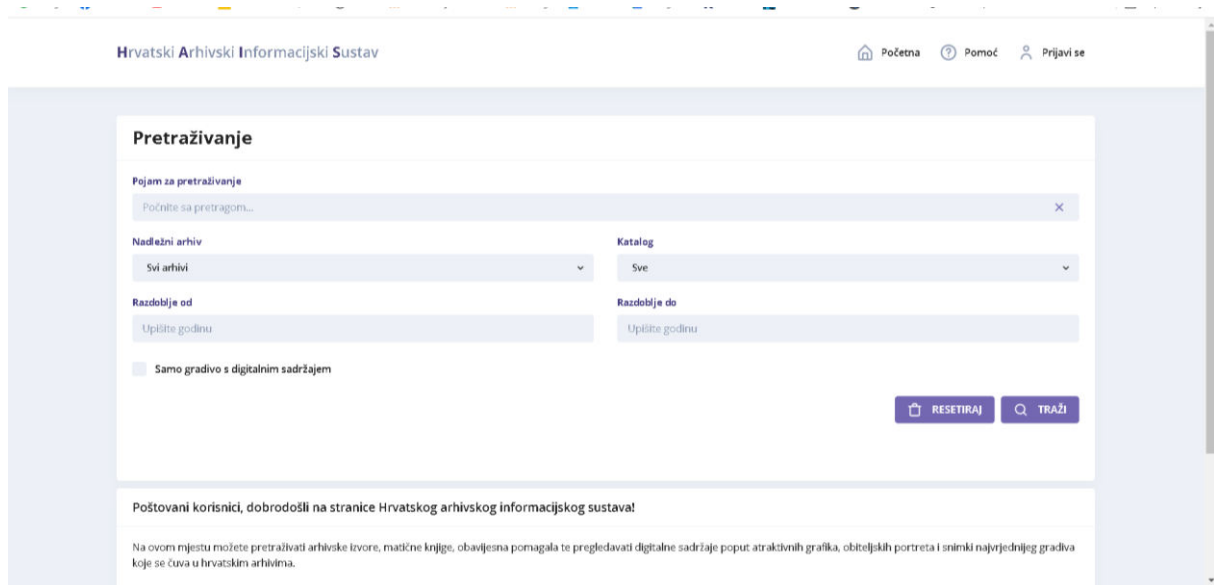
Sva prava pridržana.

Slika 16: ARHiNET

ARHiNET je mrežni informacijski sustav koji služi za obradu i upravljanje arhivskim gradivom. Koriste ga svi imatelji arhivskog gradiva, poput muzeja, knjižnica i naravno arhiva, te poneka tijela koja stvaraju arhivska gradiva, kao što su primjerice upravna tijela i poduzeća. Nastao je kao zajednički projekt Ministarstva kulture i Hrvatskog državnog arhiva 2007. godine s ciljem osnivanja nacionalnog arhivskog sustava te je bio u upotrebi do 2016. godine. ARHiNET nije samo sustav na koji su pohranjeni podaci, nego ujedno i čuva te obrađuje podatke kako bi bili spremni za korištenje. Sustav je podigao distribuciju digitalnog arhivskog gradiva na novu razinu jer je omogućavao razmjenu podataka među ustanovama koje čuvaju arhivsko gradivo, a uz to ga štiti od zlonamjernog djelovanja i osigurava integritet i nepromjenjivost materijala. ARHiNET sadrži velik broj digitalnog arhivskog gradiva koje je pohranjeno u državnih arhivima, privatnim arhivima i kod ostalih imatelja arhivskog gradiva. Digitalnom gradivu moguće je pristupiti putem tražilice u koju korisnici mogu upisati nekoliko opisnih riječi ili samo jednu. Upisivanjem više opisnih riječi bolje se definira gradivo i veće su šanse za pronalazak željenog. U bazi podataka može se pronaći i više od 300.000 digitalnih snimaka i inventara te tekstualnih zapisa. Osim korištenja gradiva moguće je i saznati u kojim se institucijama ono čuva te druge informacije vezane uz dokument koje bi korisnika mogle zanimati, kao što su vrijeme i mjesto nastanka, drugi slični zapisi i slično. Uz pomoć tražilice moguće je pronaći velik broj dokumenata, a ako korisnike zanima samo gradivo s digitalnim sadržajem može odabrati i tu opciju. Arhivsko gradivo može se pretraživati i po raznim drugim elementima poput upisivanja informacija o stvarateljima

gradiva, imateljima gradiva, pretraživanjem matičnih knjiga, itako dalje. Kao i državni arhiv u Zagrebu, ARHiNET sadrži najčešće postavljena pitanja s odgovorima, kontakt i adresu, ali uz to nudi i uslugu koja prikazuje ostale sustave i stranice s područja Europe, ali i šire koje posjeduju arhivsko gradivo.

13. Hrvatski arhivski informacijski sustav

Slika 17: Hrvatski arhivski informacijski sustav

Pokrenut je od strane Hrvatskog državnog arhiva kao nasljednik ARHINET-a s ciljem stvaranja mrežnog informacijskog sustava kao alata za pristup arhivskom gradivu, ali ne samo gradiva kojeg čuvaju državni arhivi, nego i onog koje se nalazi i kod drugih imatelja arhivskog gradiva. U početku je bio poznat pod nazivom Nacionalni arhivski informacijski sustav (NAIS), ali je 25. lipnja 2020. godine promijenjen naziv u Hrvatski arhivski informacijski sustav (HAIS) pod kojim je nazivom poznat i danas. Sustav je namijenjen evidenciji arhivskog gradiva u državnim i drugim arhivima, odnosno drugih imatelja arhivskog gradiva. Hrvatski arhivski informacijski sustav funkcionira kao internetska aplikacija koja je besplatna za sve korisnike, a može joj se pristupiti putem svakog uređaja koji ima mogućnost spajanja na Internet. Imatelji arhivskog gradiva imaju mogućnost prijave na sustav nakon kojeg mogu izmjenjivati gradivo, dodavati podatke o gradivu te dodavati novo arhivsko gradivo. Korisnici sustava mogu biti djelatnici Hrvatskog državnog arhiva, djelatnici državnih arhiva te osobe koje stvaraju i posjeduju arhivsko gradivo. Svaki korisnik ima jedan račun za koji odgovara, a taj račun otvaraju administratori Hrvatskog državnog arhiva te drugih državnih arhiva te imatelji. Isto tako račun je moguće deaktivirati, odnosno zatvoriti, a što se radi u slučaju da pojedini korisnik prestane raditi u arhivskoj ustanovi ili prestane obavljati poslove pod kojim je okolnostima dobio korisničke podatke za pristup Hrvatskom arhivskom informacijskom sustavu. Kao što je već poznato, pojedini arhivski sustavi prikupljaju podatke o korisnicima radi pružanja boljeg iskustva i lakšeg korištenja arhivskog gradiva. Hrvatski arhivski informacijski sustav dijeli prikupljene podatke na

obvezne i opcionalne. Obvezni su oni podaci koji se prikupljaju radi djelovanja arhiva i posjednika gradiva, dok opcionalni podaci kontroliraju pravovremenost ispunjenja obaveza i zadaća koje imaju korisnici sustava. Neki od podataka koji se prikupljaju su osobni podaci o korisnicima sustava, podaci o raznim evidencijama u arhivima te podaci o arhivskom gradivu koje se čuva u prostoru arhiva. Osobe kojima je dozvoljen pristup pregleda podataka sustava su svi administratori koji imaju pristup sustavu. Isto tako, samo administratori korisničkih računa ustanove imaju mogućnost uređivanje podataka o korisnicima. Administrator sustava Hrvatskog državnog arhiva može uređivati podatke svih korisnika sustava, dok ostali administratori mogu uređivati korisničke podatke koji su vezani samo uz njihovu ustanovu. Isto vrijedi i za pregled podataka o gradivu, stvarateljima i posjednicima te za uređivanje podataka o objektima. Drugim riječima, administratori sustava Hrvatskog državnog arhiva imaju mogućnost pregleda svih podataka i uređivanja svih objekata. S druge strane, administratori ostalih arhivskih ustanova imaju mogućnost pregled i uređivanje podataka isključivo u slučaju vlastitih ustanova. Ukoliko dođe do zloupotrebe sustava postoji opcija kojom se korisnicima ograničava pristup gradivu. Ono što se podrazumijeva pod zluporabom su: neovlašteni pristup sustavu, korištenje tuđeg računa, uneseni lažni podaci, i tako dalje. S obzirom da se radi o sustavu kojem je cilj korisnicima ponuditi što veći broj arhivskog gradiva korisnici radi lakšeg snalaženja pretražuju gradivo tražilicom upisivanjem željenog pojma u za to predviđeno polje. U slučaju da korisnik posjeduje podatke o gradivu, može ograničiti svoju potragu po pojedinim parametrima tako što ih unosi u tražilicu. Gradivo je moguće pretraživati pomoću raznih parametara poput upisivanja naziva arhiva nadležnog za arhivsko gradivo, a osim gradiva mogu se pretraživati osobe, posjednici, matične knjige i gradivo. Gradivo se također može ograničiti i na pojedine državne arhive poput Osječkog i Riječkog, ali i po razdoblju nastanka gradiva. Unatoč tome što Hrvatsku arhivski informacijski sustav sadrži popis arhivskog gradiva koje se čuva u za to predviđenim institucijama, moguće je odabrati pronalaženje i pretraživanje digitalnog arhivskog gradiva odabirom te opcije.

14. Zaključak

S obzirom da je potražnja za dokumentima od povijesne ili neke slične važnosti velika, arhivistika kao znanost treba težiti unapređivanju digitalnih usluga i ostalih pomagala koja korisnicima omogućuju pristup dokumentima. Kao što potražnja digitalnih knjiga svakodnevno raste zbog čega knjižnice traže razne načine kako bi svojim korisnicima pružile i te opcije, tako se i u slučaju arhiva povećava potreba za digitalizacijom njihovog gradiva. Navedena je činjenica uočena i od strane potonjih institucija čemu su dokaz digitalni arhivi. Samim time javlja se i potreba za digitalnim uslugama koje bi korisnicima olakšale pronalazak željenih dokumenata te im uz to uštedile vrijeme i sebi osigurale veći broj korisnika. Unatoč tome što postoji velik broj digitalnih usluga potrebno je ostvariti napredak u tom području i kontinuirano raditi na unapređenjima i nadogradnji u skladu s napretkom koji se događa u digitalnom svijetu kako sustav ne bi zastario i tako gubio broj korisnika. Također, brojke gradiva koje se čuva u državnim arhivima i onih digitaliziranih još su uvijek u velikom raskoraku jer je za digitalizaciju gradiva osim velikih financijskih izdataka, potrebno oformiti i grupu stručnjaka koja bi se tome posvetila. Jednako kao što je nužan napredak na planu količine digitaliziranog gradiva, tako je i potreban pomak na području digitalnih usluga koje svaki od digitalnih državnih arhiva nudi. Unapređenje se na planu digitalnih usluga ne smije smatrati sporednom stavkom jer bez kvalitetne usluge propada trud i rad na digitalizaciji gradiva te trošak paralelno s tim postaje veći. Iz svega navedenog valja zaključiti kako još uvijek ima prostora za napredak te kako je bitno ulagati u razvoj digitalnih usluga i digitalizaciju samog gradiva kako bi što veća količina arhivskog gradiva bila dostupna korisnicima širom svijeta.

15. Literatura

Andorski državni arhiv. 2021. [Internet], < raspoloživo na:

<http://www.arxiuenlinia.ad/fotoweb/>(pristupljeno: 29. ožujka 2021.)

Archivalinformation system.2021. [Internet], < raspoloživo na:

https://ais.ra.ee/static/misonais_en.html/ (pristupljeno: 28. svibnja 2021.)

Archivesnationalesdumondedutravail. 2021. [Internet], < raspoloživo na: <https://archives-nationales-travail.culture.gouv.fr/Qui-sommes-nous/En-bref/>(pristupljeno: 4. lipnja 2021.)

Austrijski državni arhiv. 2021. [Internet], < raspoloživo na: <http://www.oesta.gv.at/>(pristupljeno: 5. travnja 2021.)

Baucom, Erin. 2019. *A BriefHistoryof Digital Preservation*. Montana: MansfieldLibraryFacultyPublications

Belgijski državni arhiv. 2021. [Internet], < raspoloživo na: <http://arch.arch.be/>(8. travnja, 2021.)

Britanski državni arhiv. 2021 [Internet], < raspoloživo na: <https://www.nationalarchives.gov.uk/help-with-your-research/start-here/what-are-archives/> (1.8.2021.)

Češki državni arhiv. 2021. [Internet], < raspoloživo na: <http://www.nacr.cz/>(pristupljeno: 9. travnja 2021.)

Dalhousie sveučilište. 2021. „Differencesbetweenarchivesandlibraries“ U: *Introduction to archives*[Internet], < raspoloživo na:

<https://dal.ca/libguides.com/c.php?g=257178&p=1718238>(pristupljeno: 20. ožujka 2021.)

Danski državni arhiv. 2021. [Internet], < raspoloživo na: <https://www.sa.dk/en/>(pristupljeno: 15. travnja 2021.)

Državni arhiv u Zagrebu. 2021. [Internet], < raspoloživo na: <http://daz.hr/>(pristupljeno: 8. srpnja 2021.)

Estonski državni arhiv. 2021. [Internet], < raspoloživo na: <http://www.ra.ee>(pristupljeno: 27. svibnja, 2021.)

Finski državni arhiv. 2021. [Internet], < raspoloživo na: <http://www.arkisto.fi/>(pristupljeno: 29. svibnja 2021.)

Francuski državni arhiv. 2021. [Internet], < raspoloživo na:

<http://www.archivesnationales.culture.gouv.fr>(pristupljeno: 1. lipnja 2021.)

Google Analytics. 2021. [Internet], < raspoloživo na:

<https://analytics.google.com/analytics/web/provision/#/provision>(pristupljeno: 1. travnja 2021.)

Hrvatski državni arhiv: 2021. [Internet], < raspoloživo na: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/>(pristupljeno: 2. srpnja, 2021.)

Islandski državni arhiv. 2021. [Internet], < raspoloživo na: <http://skjalasafn.is/>(pristupljeno: 3. lipnja 2021.)

Irski državni arhiv. 2021. [Internet], < raspoloživo na: <http://www.nationalarchives.ie>(pristupljeno: 3. lipnja 2021.)

Latvijski državni arhiv. 2021. [Internet], < raspoloživo na: <http://www.arhivi.lv/index.php?&2>(pristupljeno: 7. lipnja 2021.)

Luksemburški državni arhiv. 2021. [Internet], < raspoloživo na:

<http://www.anlux.public.lu/fr.html#>(pristupljeno: 10. lipnja 2021.)

Međunarodno arhivsko vijeće. 2001. *ISAD (G): Opća međunarodna norma za opis arhivskoga gradiva*. Zagreb: Nacionalni arhivski informacijski sustav

Ministarstvo kulture. 2018. „Izvješće o analizi trenutnog stanja“ U: *Ugovor o pružanju usluga pripreme natječajne dokumentacije za projekt „Digitalizacija kulturne baštine“*. [Internet], < raspoloživo na:

https://minkulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/kulturna%20ba%C5%A1tina/Izve%C5%A1%C4%87e%20o%20analizi%20trenutnog%20stanja_Digitalizacija%20kulturne%20ba%C5%A1tine%20o%20C5%BEujak2018..pdf(pristupljeno: 1. travnja 2021.)

Monasterium. 2021.[Internet], < raspoloživo na:

<https://www.icarus.eu/en/cooperation/online-portals/monasterium-net/>(pristupljeno: 9. travnja 2021.)

Nacionalna i sveučilišna knjižnica. 2020. [Internet], < raspoloživo na:

<http://virtualna.nsk.hr/>(pristupljeno: 3. travnja. 2021.)

Njemački državni arhiv. 2021. [Internet], < raspoloživo na:
<http://www.bundesarchiv.de/index.html.de>(pristupljeno: 15. lipnja 2021.)

Report on Archives in the enlarged European Union (2006) *Increased archival cooperation in Europe: action plan*. [Internet] , < raspoloživo na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/bd0ba27c-b278-4f49-8964-21f9bbabd919#> (pristupljeno: 2. travnja 2021.)

Saaga. 2021. [Internet], < raspoloživo na: <https://www.ra.ee/dgs/explorer.php> (pristupljeno: 27. svibnja, 2021.)

Society of American Archivists (2021) „Types of archives“ [Internet], < raspoloživo na: <https://www2.archivists.org/usingarchives/typesofarchives>(pristupljeno: 25. ožujka 2021.)

Talijanski državni arhiv. 2021. [Internet], < raspoloživo na:
<http://archivi.beniculturali.it>(pristupljeno: 13. svibnja 2021.)

16. Popis tablica

Tablica 1: Usporedba načina digitalizacije gradiva u arhivima i drugim kulturnim ustanovama	8
Tablica 2: Usporedba načina komunikacije s korisnicima	9
Tablica 3: Pregled usluga na stranicama državnih arhiva	44
Tablica 4: Pregled arhivskih sustava državnih arhiva	47
Tablica 5: Pregled digitalnih usluga	49
Tablica 6: Vrste pristupanja gradivu u kulturnim institucijama	53
Tablica 7: Mjerenje on-line pristupa u kulturnim ustanovama.....	54
Tablica 8: Broj kulturnih institucija koje prikupljaju podatke o korisnicima.....	54

17. Popis ilustracija

17.1. Popis grafikona

Grafikon 1: Korisnički račun na društvenim mrežama	46
Grafikon 2: Pregled digitalnih usluga.....	50

17.2. Popis slika

Slika 1: Digitalna usluga Austrijskog državnog arhiva – informacijski sustav.....	12
Slika 2: Mrežna stranica Belgijskog državnog arhiva	14
Slika 3: Arhivski informacijski sustav Češkog državnog arhiva.....	17
Slika 4: Mrežna stranica Državnog arhiva Andore	20
Slika 5: Mrežna stranica Danskog državnog arhiva	22
Slika 6: Estonski državni arhiv.....	24
Slika 7: Mrežna stranica Finskog državnog arhiva	27
Slika 8: Mrežna stranica Francuskog državnog arhiva.....	29
Slika 9: Mrežna stranica Islandskog državnog arhiva	31
Slika 10: Mrežna stranica Irskog državnog arhiva	32
Slika 11: Mrežna stranica Generalne direkcije arhiva.....	34
Slika 12: Mrežna stranica Latvijskog državnog arhiva	37
Slika 13: Mrežna stranica Luksemburškog državnog arhiva.....	40
Slika 14: Mrežna stranica Njemačkog državnog arhiva	42
Slika 15: Mrežna stranica Hrvatskog državnog arhiva.....	56
Slika 16: ARHiNET	60
Slika 17: Hrvatski arhivski informacijski sustav	62

Sažetak

Današnji život nezamisliv je bez računala i interneta. Njihovom pojavom došlo je do digitalnog doba kakvog poznajemo danas, ali i do razvoja mnogih izvora informacija kojima se velika količina korisnika računala koristi. Informacijske usluge koje arhivi pružaju javnosti moraju pratiti svakodnevni tehnološki napredak i biti spremne na prilagodbu ovisno o korisnicima i njihovim potrebama. Jedna od stvari koje zahtijevaju konstantnu pažnju i razvoj su digitalne usluge. One omogućuju korisnicima pristup gradivu (bilo putem virtualnih čitaonica ili direktnim preuzimanjem na računalo), prijavu na stranice arhiva radi pristupu sadržaju ili čak pretraživanju digitaliziranog arhivskog gradiva uz pomoć tražilica. Cilj ovog rada je istražiti koje je sve vrste digitalnih usluga moguće pronaći na stranicama državnih arhiva europskih zemalja, usporedba usluga koje nude, te pregled digitaliziranog gradiva i na koje načine joj je moguće pristupiti.

Ključne riječi: digitalne usluge, državni arhiv, digitalizacija, Europa, digitalni arhivi, arhivsko gradivo

Summary

Digital services of national archives in Europe

Summary: Today's life cannot be imagined without computers and the Internet. Their appearance led to the digital age as we know it today, but also to the development of many sources of information used by a large number of computer users. The information services provided by archives to the public must follow daily technological progress and be ready to adapt depending on users and their needs. One of the things that requires constant attention and development is digital services. They allow users to access material (either through virtual reading rooms or by direct download to a computer), log in to archive pages to access content, or even search for digitized archive material using search engines. The aim of this thesis is to investigate all types of digital services that can be found on the web pages of national archives of the European countries, compare the services they offer, and review digitized material and how it can be accessed.

Key Words: digital services, national archive, digitized, Europe, digital archives, archive material